

A large, textured tree trunk with prominent, gnarled roots growing over a waterfall. The roots are thick and spread out, some resting on mossy rocks. The waterfall is in the background, with white water cascading over dark rocks. The scene is lush and green, with moss and small plants visible at the base of the tree.

"Det her

er kun begyndelsen"

**Fortællinger, fællesskaber og
forandringskraft blandt
grønne græsrodder i Danmark**

sdu.dk/paca

August 2025

Kolofon

Rapporten er udarbejdet af:

Kristoffer Balslev Willert, Josephine Ottesen,
Louise Kold-Taylor og Szabolcs Dezso Fabian.

Mobilizing Post-Anthropocentric Climate Action (PACA)
SDU Climate Cluster, Syddansk Universitet

Fotos:

Side 23, "Dommelstroom", **Wikimedia Commons**.

Side 28, **Wikimedia Commons**

Side 64, Repair Café, **Wikimedia Commons**

Side 68, Art and Activism for Climate Action, **Wikimedia Commons**

Side 72, Art and Activism for Climate Action, **Wikimedia Commons**

Grafisk layout og print:

Grafisk Center, SDU

Indhold

Forord	4
Tak til	7
Indledning	8
Resultater.....	16
1. Energi, transport og teknologi	20
2. Naturnært jordbrug	28
3. Klimaaktivisme og miljøretfærdighed	36
4. Økosamfund og grønne fællesskaber	44
5. Biodiversitet, naturbeskyttelse og andre arter	50
6. Blå økosystemer	56
7. Produktion, forbrug og reparation	62
8. Kunst, formidling og dannelse	68
9. Alternative økonomiske systemer	76
Konklusion	80
Anbefalinger	84

Klimaforandringerne kræver handling – fra alle samfundets hjørner

Vi befinder os ved en skillevej. I løbet af 4-5 år risikerer vi at have udledt så store mængder CO₂, at Paris-aftalens mål om at begrænse den globale opvarmning til 1,5 grader ikke længere er realistisk. Allerede i dag er temperaturstigningen på cirka 1,4 grader, og 2024 blev det varmeste år nogensinde. Klimaet ændrer sig hurtigere end hidtil antaget, og konsekvenserne er mere vidtrækkende, end vi troede. Selv små temperaturændringer kan have store, irreversible effekter, og overskrides 1,5-gradersgrænsen, risikerer vi at udløse selvforstærkende processer i klimasystemet, der vil være ekstremt svære – måske umulige – at stoppe.

Klimaforandringerne handler derfor ikke længere kun om fremtidige generationer. Det handler om os – her og nu. I en tid, hvor de videnskabelige data kan virke overvældende, og hvor fremtiden ofte beskrives i dystre scenarier, er det afgørende, at vi ikke mister modet. For selv om opgaven er stor, er vi ikke magtesløse. Tværtimod. Der er stadig mulighed for at handle – og skabe forandring. Håb opstår af handling, ikke af passivitet. Hver gang nogen vælger at engagere sig, opstår nye veje. Og det er netop denne handlekraft, vi skal værne om og styrke – både som samfund og som enkeltpersoner. Klimaudfordringen skal mobilisere os.

I takt med, at klimaudfordringens alvor ses tydeligere, ser vi også et voksende engagement i samfundets mange lag – ikke mindst fra neden. Græsrodsbevægelser og lokale ildsjæle over hele Danmark bidrager allerede i dag med mange løsninger, eksperimenter og nye måder at tænke forholdet mellem menneske og natur på. De handler, hvor der er plads til at afprøve det nye, før det bliver det nødvendige. Netop det lokale niveau rummer et særligt potentiale og engagement for at skabe håb og handlekraft i en tid, hvor klimadata ellers let kan skræmme og lamme.

Rapporten *"Det her er kun begyndelsen – Fortællinger, fællesskaber og forandringskraft blandt grønne græsrodder i Danmark"* kaster lys over dette vigtige felt. Den fortæller om, hvad grønne græsrodsorganisationer gør i praksis, hvilke fortællinger og natursyn, der driver dem, og hvordan vi som borgere, forbrugere, politikere, forskere, fondsgivere og formidlere – eller blot som mennesker i og med naturen – kan støtte og lære af deres arbejde.

Vi skylder en tak til alle jer ildsjæle, som arbejder utrætteligt for at fremme en bæredygtig og klimavenlig fremtid. Med denne rapport ønsker vi at anerkende jeres indsats og samtidig åbne for nye samtaler, dialoger og samarbejder mellem forskning og civilsamfund. For universiteterne har også en vigtig rolle at spille som mobiliserende brobyggere i den omfattende samfundsomstilling, vi står overfor. Vi skal inspirere – og vi skal lade os inspirere.

Klimaudfordringen kræver handling på alle niveauer – globalt, nationalt, lokalt og individuelt. Og tiden er ikke på vores side. Tværtimod. Derfor er det afgørende, at vi løfter i fællesskab – med viden, vilje og virkelyst. God vind derude!

Sebastian Mernild, professor og centerleder, SDU Climate Cluster

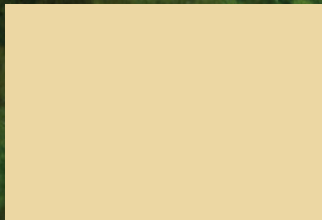

Ægte forandring starter ved roden

Da vi i PACA begyndte at undersøge nye, post-antropocentriske grundfortællinger i klimakampen, var vi drevet af en grundlæggende overbevisning: Ægte forandring skal starte ved roden. I overført betydning betyder det at finde alternativer til de underliggende narrativer og sociale forestillinger, der former vores politiske, økonomiske og sociale systemer. Mere konkret betyder det at anerkende vores økosystemiske forbindelser med resten af naturen. Disse forbindelser manifesteres i græsrodsbevægelserne.

Denne kortlægning er vigtig, fordi den giver et tydeligt billede af Danmarks græsrods-landskab inden for arbejdet med at forbedre klima, miljø og biodiversitet. Den viser, hvem de centrale aktører er, hvordan de arbejder og hvad der motiverer dem. Og ikke mindst udforsker den, hvordan nye fortællinger og forestillinger bruges og mobiliseres til at skabe alternative måder at være i verden på. Den er vigtig læsning for alle, der interesserer sig for klimahandling nedefra.

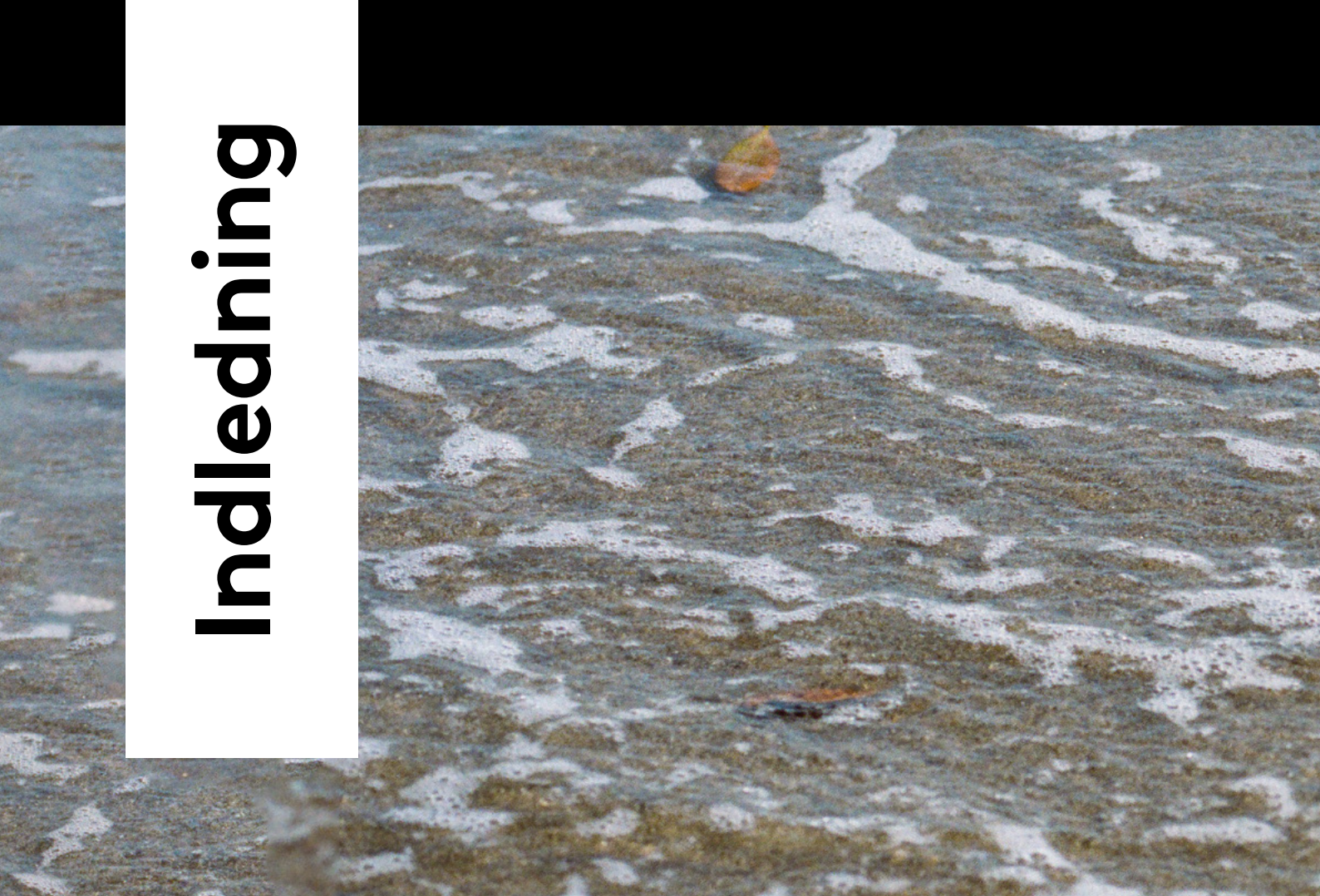
Patricia Wolf, Søren Askegaard & Bryan Yazell, PACA's forskningsledere

Arternes Ambassadører
Biobevar
By-Expressen
cirka cph
Degrowth Copenhagen
Den Selvforsynende Landsby
Dyrenes Alliance
Earthwise Residency
Energifællesskaber Danmark
Fossilfri Fremtid
Frie Bønder – Levende Land
Global Aktion
Greenpeace Danmark
Grønne Nabofællesskaber
Gårdkollektivet Muld
Havhøst
Jyder mod Overflødige Motorveje
Klimaakademiet
Kollektiv Email
KRÆ Syndikatet
Københavns Fødevarefællesskab
Landsforeningen Frøsamlerne
Landsforeningen Praktisk Økologi
Landsforeningen for Økosamfund
Linh Le (medlem af kunstkollektivet
Becoming Species)

Maker
Miljøpunkt Nørrebro
NOAH: Grøn Dannelse
NOAH: Madsuverænitet
NOAH: ØkoKøn
Nordic Center for Sustainable
Finance (Mellemfolkeligt Samvirke)
Nordic Ocean Watch Denmark
Nødbremsen
Os Om Havet
Planteskolen Evigt Liv
Regenerativt Jordbrug
Repair Cafe Danmark
Skaarup Bæredygtige
Energifællesskab
Skovgro
Skraldecaféen
Stop Ecocide Danmark
Stop Spild Lokalt
Teknologisk Arbejderkooperativ
Økologisk Landsforening

Tak til

Indledning

Hvorfra kommer den
kollektive mobilisering,
der kan skabe de
dybdegående forandringer
af vores socioøkonomiske,
politiske og kulturelle
samfundsstrukturer,
som af mange betragtes
som nødvendige
for at håndtere de
accelererende klima-, miljø-
og biodiversitetskriser?

Dette spørgsmål danner baggrunden for SDU Climate Clusters tværfaglige forskningscenter PACA (Mobilizing Post-Anthropocentric Climate Action), som denne rapport udspringer fra. Naturens kriser sætter grundlæggende spørgsmålstegn ved menneskets beherskelse og udnyttelse af naturen og andre arter. Over de seneste år har FN's klimapanel (IPCC) og biodiversitetspanel (IPBES) peget på behovet for systemiske forandringer af vores samfund og levevis for at modarbejde de forbundne kriser. Eftersom det store billede i forhold til CO₂-udledninger, miljøforurening og tab af biodiversitet fortsat er uændret, virker det for mange usandsynligt, at de grundlæggende løsninger skal findes inden for de nuværende samfunds dominerende værdier og handlemønstre. Der kaldes på forandring. Der kaldes på mod og vilje til at tænke og handle radikalt anderledes.

Denne rapport tager udgangspunkt i, at det mod og den vilje findes fra neden – i de grønne græsrodsbevægelser. Rapporten undersøger grønne græsrodsaktører i Danmark som bæredygtige forandringsagenter af samfundet i sine dele og i sin helhed. Hvem er de og hvad laver de? Hvilke visioner har de for fremtiden? Hvordan mobiliserer og inspirerer de til forandringer igennem deres

praksisser, fællesskaber, værdier og fortællinger? Hvilke udfordringer møder de? Hvordan kan disse udfordringer afmonteres?

Planetære narrativer

Meget af vores arbejde i PACA udforsker narrativer om de planetære kriser. Hvilke narrativer hersker? Hvilke alternative narrativer findes nu og hvilke kan ses i horisonten? Hvordan kan narrativer anspore til handling? Narrativer handler om de grundfortællinger, vi organiserer vores individuelle og kollektive liv efter. De har hver deres terminologier og implicitte og eksplicitte magtkampe. Fortællinger om os selv og vores plads i naturen er medbestemmende for, hvordan vi handler i den. De kommer et sted fra og gør noget ved verden. Forskere, kunstnere og aktivister taler ofte om, at de planetære kriser også skal ses som forestillingskriser: Vi har vanskeligt ved at forestille os alternativer til de grundfortællinger, som dominerer vores samfund og danner baggrund for de planetære kriser. Nogen siger, at disse dominerende narrativer handler om økonomisk vækst. Nogen siger kapitalisme. Nogen siger moderne teknologi. Nogen siger antropo-

centrisme eller artschauvinisme. Nogen siger kolonialisme. Nogen siger patriarkatet. Nogen siger noget helt sjette – eller alle sammen på én gang.

I PACA undersøger vi de dominerende grundfortællinger, der ligger bag de planetære kriser. Men vi er særligt interesserede i, hvordan nye narrativer kan anspore til klimahandling og skabe rammer for nye praksisser. Vores arbejde med narrativer handler ikke kun om, hvordan ønskværdige og bæredygtige fremtider kan se ud, men også om at undersøge, hvor rødderne til disse fremtider allerede findes her og nu.

Mere specifikt arbejder vi med, hvordan *post-antropocentriske natursyn og narrativer* kan mobilisere til nye former for handlinger, praksisser og fællesskaber. Post-antropocentrisme står i opposition til antropocentrisme, som betyder menneskecentrisme. Vi forstår *antropocentrisme* som en fortælling om, at mennesker står over naturen og har ret til og bør dominere over den og bruge den, som vi vil. Store dele af den juridiske, politiske og økonomiske verden er indhyllet i antropocentriske natursyn. Vi ser det fx i det sprog, vi ofte bruger helt selvfølgeligt om naturen og økosystemerne: 'økosystemtjenester', 'naturressourcer', 'naturlig kapital', 'dyrehold', 'produktionsenheder', 'tømmer'.

Vi forstår post-antropocentrisme som en decentrering af mennesket. Det indebærer en transformation af menneskelige praksisser og interesser på en sådan måde, at disse i højere grad tager højde for vores indlejring i resten af naturen. Post-antropocentriske narrativer går ud fra, at andet end mennesker har værdi i sig selv fremfor blot at være noget eller nogen, der eksisterer for at opfylde bestemte menneskelige mål, såsom underholdning, nydelse eller økonomisk profit. Post-antropocentrisme er således en måde at gentænke og genskabe de mange forbindelser mellem mennesker og resten af naturen på – at opbygge nye relationelle kapaciteter. Det er en måde at kultivere nye måder at se og organisere vores og andre arters fælles hjem på, der inddrager omsorg, ydmyghed og respekt.

Grønne græsrodder

De klimatiske tippekpunkter står side om side med sociale og politiske tippekpunkter, hvor nye og radikalt anderledes narrativer og praksisser kan vinde frem. Det er ofte i udkannten af samfundets dominerende politiske og økonomiske systemer, at der – udover vrede, frustration og bekymring – eksperimenteres og opbygges alternativer. Det er her, vi finder græsrodsbevægelserne. Fra neden – lokalt, i civilsamfundene, blandt ildsjælene, på gaderne, i markerne – eksperimenterer de med løsninger og håb. De organiserer alternative og naturvenlige narrativer inden for forskellige sektorer og dele af samfundet. De laver energifællesskaber, organiseret klimaaktivisme, grønne nabofællesskaber, naturbeskyttelse, reparationscafeer, regenerativ madproduktion, bæredygtigt byggeri, solcelledrevne digitale infrastrukturer, delebilsordninger, madspildsindsamlinger, og meget andet. De er organiseret frivilligt i foreninger og organisationer; i små kooperativer; i kampagnegrupper; i sociale bevægelser og netværk; i lokalsamfund og landsbyer – over hele landet.

Denne rapport handler om dem. Den handler om, hvordan de med vidt forskellige metoder og motiver arbejder for en planetarisk bæredygtig verden her og nu og i fremtiden. Vi kalder dem grønne græsrodder.

Som aktører, der hovedsageligt opererer i kontrast til eller uden for samfundets dominerende magtsystemer i form af lovgivning, politiske institutioner og markedsstrukturer, ser vi dem som en del af det, nogen har kaldt en spirende "økologisk klasse": En mere eller mindre sammenhængende bølge af bæredygtige interesser, værdier og praksisser, der søger en transformation af de herskende holdninger og tilgange til de planetære kriser. I forskellig grad og på forskellige måder udfordrer og overskrider de det etablerede systems klimadiskurser og -praksisser, som ifølge mange af græsrodderne er baseret på antropocentrisme, teknologisk fetichisme, intensivt masseforbrug, produktivisme og imperativet om konstant økonomisk vækst.

Formål

Vi er meget bevidste om, at viden og teori ikke er noget, der kun skabes bag universiteternes mure, men også – og måske endda især – hos de bevægelser, der tænker og handler på nye måder. Blandt andet ved at skabe eller omsætte begreber og ideer i konkrete mellem-menneskelige og politiske praksisser, der ofte er mere nuancerede og komplekse end det, man finder i teorihåndbøgerne. Udover deres bidrag til ny viden, er de grønne græsrodsbevægelser vitale for den grønne transformation af samfundet, fordi de 1) kan inspirere og øge den kollektive bevidsthed om klima, miljø og biodiversitet, 2) kan gøre den grønne transformation håndgribelig og nærværende ved at inddrage borgere i bæredygtige forandringer i hverdagen, hvor topstyrede tiltag har svært ved at slå igennem, og 3) anerkender og inddrager lokale interesser og værdier.

Men der findes meget lidt systematisk arbejde om grønne græsrodder i Danmark. Formålet med denne rapport er at forstå grønne græsrodders forandringskraft, forstået som deres udviklings- og mobiliseringspotentiale. Dertil er vi også interesserede i, hvad forskellige aktører i samfundet kan gøre for at støtte græsroddernes udbredelse og mobilisering. Vi vil gerne skubbe græsroddernes perspektiver frem i debatten om den grønne transformation og åbne for andre samtaler end dem, der ofte kan ende i fremmedgørende og uigennemskuelige diskussioner om effektiviteten bag den ene eller anden regel eller tekniske løsning. Vi håber, at kortlægningen kan være en kilde til inspiration for alle, der enten arbejder professionelt eller aktivistisk med klima, miljø og biodiversitet – eller blot interesserer sig for tidens vigtigste spørgsmål og problemer.

Ved at kortlægge de natursyn og narrativer, praksisser, udfordringer og muligheder, der findes blandt grønne græsrodder i Danmark, identificerer rapporten 1) hvad græsrodsorganisationer allerede gør og hvorfor det virker, 2) konkrete værktøjer og strategier til at mobilisere flere samfundsaktører til handling, 3) anbefalinger til politisk støtte og strukturelle forbedringer, 4) data og analyse til fremtidig forskning og samarbejde, samt 5) praktiske forslag til, hvordan borgere kan engagere sig i handling og fællesskaber for at modarbejde klima-, miljø- og biodiversitetskriserne.

Målgruppe

Selvom kortlægningen er baseret på kvalitativ forskning, er der ikke tale om en videnskabelig rapport i snæver forstand. Den henvender sig til en bred vifte af aktører, der på forskellig vis er engageret i – eller nysgerrige på – klimahandling og grøn mobilisering i Danmark. Ved at tale til flere målgrupper ønsker kortlægningen at bygge bro mellem forskning og folkelighed, mellem praksis og politik – og dermed bidrage til en mere sammenhængende og handlekraftig mobilisering af grøn handling. Formålet er at skabe

viden, inspiration og handlemuligheder på tværs af sektorer og positioner:

- **Grønne græsrodder og aktivister**, som forhåbentlig vil kunne spejle sig i de erfaringer og fortællinger, der præsenteres, og finde inspiration, styrke og nye strategier til deres videre arbejde.
- **Politikere og lokale beslutningstagere**, der har indflydelse på rammerne for civilsamfundets klimahandling, og som her får indblik i de potentialer og barrierer, som græsrodsorganisationer indeholder og møder i praksis.
- **Akademikere og andre mobiliseringsformidlere**, der ønsker at forstå og understøtte klimamobilisering gennem forskning, undervisning og formidling, og som her får adgang til empirisk materiale og analytiske perspektiver.
- **Potentielle partnere**, herunder offentlige, sociale og private organisationer, journalister og undervisere, som kan finde inspiration til samarbejde, støtte og fælles projekter med græsrodsaktører.
- **Den brede befolkning**, som måske ikke selv er aktive i grønne bevægelser, men som ønsker viden, håb og konkrete handlemuligheder i en tid præget af klimakrise og kompleksitet.

Metode

I perioden maj 2024 til maj 2025 inviterede vi en masse græsrodsgrupper til at deltage i en kortlægning af det grønne græsrodslandskab i Danmark. De aktører, der har takket ja, optræder i en online database med navn, mission, primære, sekundære og tertiære områdefelter (se kategorier på næste side), lokation, hjemmeside og kontaktinformation.¹ Databasen, som blev oprettet i november 2024 og opdateres løbende med input fra græsrodder og borgere, fungerer som et videns- og informationsværktøj, som kan skabe alliancer og forbindelser mellem forskellige individer og aktørgrupper, både græsrodder og andre.

Senere spurgte vi 48 udvalgte aktører, som vi vurderede til at være typiske eller indflydelsesrige inden for deres områdefelt, om de ville stille op til semi-strukturerede interviews på baggrund af en fastlagt interviewguideline. Formålet var at indsamle kvalitative data for at identificere deres konkrete aktiviteter, organisering og strategier, eksempler på udfordringer og succesoplevelser samt de narrativer, natursyn og fremtidsvisioner, der danner fundamentet for de forskellige aktører. Det blev til 44 interviews i alt, nogle i fysisk form og nogle online, som rapportens fire forfattere har transskriberet, kodet og tematiseret. På baggrund af de 44 interviews samt baggrundsviden og dokumentanalyse af aktørernes hjemmesider, nyhedsbreve osv., har vi forsøgt at udlede tilbagevendende temaer og mønstre om deres græsrodsarbejde. Nærværende rapport er et resultat af det arbejde.

Det skal bemærkes, at udvalget af aktørerne og konklusionerne i denne rapport selvfølgelig ikke er udtømmende for det grønne græsrodslandskab i Danmark. For det første findes der langt flere græsrodder derude end dem, vi har kortlagt i databasen og her – og nogle er endda kommet til live siden vi begyndte arbejdet i 2024. For det andet er vores udvalg og analyse af de 44 aktører i denne kortlægning også præget af faktorer som tilgængelighed, tid og prioriteringer. Alle græsrodderne har takket ja til at fremgå med navn i rapporten, ligesom de har accepteret at stå som afsendere af de citater, vi anvender fra dem undervejs.

¹Databasen kan tilgås her: <https://api.paca.sdu.dk>.

Områdefelter

De 44 græsrodde beskæftiger sig med en bred vifte af aktiviteter og områdefelter, der ofte overlapper og skaber synergi. I denne rapport har vi defineret ni områdefelter, som præsenteres hver for sig i rapportens hovedsektioner. Nogle aktører går igen i flere felter, da deres græsrodsarbejde er mangeartet. Formålet med at opdele aktørerne i områdefelter er, at der er metoder, diskurser og visioner, som er særegne fra felt til felt.

Derudover er det også hensigten at gøre det lettere for interesserede læsere og klimaengagerede aktører at lade sig inspirere og lære om det eller de felter, man helst vil.

De 9 områdefelter

- 1 **Energi, transport og teknologi:** Græsørdder, der arbejder med at fremme lokalt forankret og fossilfri energiproduktion, fossilfri transport af mennesker og varer samt at udvikle antikapitalistiske digitale infrastrukturer.
- 2 **Naturnært jordbrug:** Græsørdder, der anvender og promoverer naturnære, regenerative jordbrugsprincipper for at forbedre jordens, menneskers og planetens sundhed og påvirke fødevaresystemer gennem sociale initiativer og politisk engagement.
- 3 **Klimaaktivisme og miljøretfærdighed:** Græsørdder, der udfordrer magtstrukturer og søger at skabe forandring gennem protest, symbolik og mobiliserende fællesskaber og fokuserer på naturkrisernes sociale og økonomiske uligheder.
- 4 **Økosamfund og grønne fællesskaber:** Græsørdder, der søger at skabe alternative rammer for bæredygtige liv og mobilisere til grønne handlinger i hverdagen ved at etablere fællesskaber såsom økolandsbyer og grønne nabofællesskaber.
- 5 **Biodiversitet, naturbeskyttelse og andre arter:** Græsørdder, der søger at fremme biodiversitet, genoprette naturområder gennem praktiske indsatser og politisk arbejde og give ikke-menneskelige arter demokratisk og juridisk repræsentation og beskyttelse.
- 6 **Blå økosystemer:** Græsørdder, der sætter fokus på marine økosystemer ved at beskytte og genoprette havene, fjordene, søerne og vandløbene gennem praktiske indsatser, regenerative nyttehaver og politisk og fællesskabsbaseret engagement.
- 7 **Produktion, forbrug og reparation:** Græsørdder, der arbejder for at skabe bæredygtige produktions- og forbrugsmønstre ved at reducere, genbruge og genanvende affald, reparere ødelagte ting, fremme en cirkulær økonomi og demokratisere produktion gennem fællesskaber og innovative løsninger.
- 8 **Kunst, formidling og dannelse:** Græsørdder, der formidler bæredygtige ideer og kompleks viden til brede målgrupper gennem kunst, undervisning, praktisk træning samt platforme og institutioner, der fremmer forskning, gennemsigtighed og oplysning.
- 9 **Alternative økonomiske systemer:** Græsørdder, der søger at tilpasse økonomiske aktiviteter til de planetære grænser ved at fremme bæredygtige forretningsmodeller, investeringer, alternative økonomiske systemer og miljøvenlige forbrugsvaner.

Resultater

Struktur

Vores interviews med de 44 græsrodsaktører tegner tilsammen et rigt og nuanceret billede af forskellige og overlappende perspektiver, udfordringer, strategier, succesfortællinger og visioner. På baggrund af kodning og tematisk analyse af interviewene, har vi valgt at fremstille resultatsektionen for hver af de ni områdefelter ud fra fem overskrifter:

- 1) **Præsentation af aktører:** Her giver vi først et overblik over de forskellige aktører, hvem de er, hvad de gør og hvordan de organiserer sig. Vi opsummerer kort deres fælles kontekst og fremhæver fællestræk og forskelle mellem deres tilgange til at skabe forandringer indenfor deres felt. Helt kort – hvem er aktørerne?
- 2) **Modvind, udfordringer og barrierer:** Formålet er her at synliggøre de komplekse vilkår, som græsrodsaktører møder i deres arbejde – både internt i deres egne fællesskaber og i mødet med samfundet. Her belyses det, at bæredygtig forandring kræver mere end engagement og gode idéer – det kræver også strukturel støtte, kulturel anerkendelse og politisk vilje. Helt kort – hvad begrænser aktørerne og den grønne transformation som sådan?
- 3) **Strategier for organisering af handling:** Vi giver her et indblik i, hvordan græsrodsaktørerne organiserer sig og handler strategisk for at realisere deres visioner i praksis, herunder hvordan idealisme og pragmatisme balanceres i det daglige arbejde og hvordan forandring skabes gennem struktur, kreativitet, samarbejde og vedholdenhed. Helt kort – hvordan forsøger aktørerne at fremme deres sag?
- 4) **Medvind, succeser og resultater:** Her udfoldes nogle af de fremskridt, gennembrud og positive erfaringer, som græsrodsaktørerne har opnået i deres arbejde. Fra juridiske afgørelser og politiske sejre til effektiv formidling, offentlig anerkendelse, samarbejde og kollektive oplevelser af mening og demokratisk indflydelse. Succes handler ikke kun om at overvinde modstand, men om at skabe noget nyt, der bidrager med håb, inspiration og anvisninger til ny handling. Helt kort – hvad skaber aktørerne?
- 5) **Natursyn, narrativer og spirende visioner:** Her præsenteres de fortællinger og visioner, som inspirerer aktørerne i deres arbejde for en mere bæredygtig og demokratisk fremtid. Visionerne udfordrer dominerende fortællinger om forbrug, natur, fællesskab og livskvalitet, og peger på nye måder at leve, producere og organisere på, hvor respekt for naturen, lokal handlekraft og fællesskab står helt centralt. Helt kort – hvilken fælles fremtid drømmer de om at skabe?

“

**Vores lokale
kamp er et
lille bidrag
til en større
global kamp.**

- Skaarup Bæredygtige Energifællesskab

1. Energi, transport og teknologi

1.1. Præsentation af aktører

Aktørerne i dette felt er mere forskelligartede end i mange af de andre. Der er NGO'er og centre, der henholdsvis arbejder for at udbrede lokale energifællesskaber, påvirke energipolitik og investeringer samt lokal miljø- og energipolitik i København; et lokalt energifællesskab på Sydfyn; en klimaaktivistisk organisation, der arbejder for at påvirke dansk klima- og energipolitik; en forening, der kæmper imod udvidelsen og åbningen af danske motorveje; samt to kooperativer, der henholdsvis arbejder med alternative, postkapitalistiske digitale og teknologiske infrastrukturer og med at fremme ikke-fossil transport i København som cykelbude. Fælles for alle disse organisationer er, at de forsøger at skabe, udleve og udbrede alternative måder at lave energi, transport og digitale infrastrukturer på, som er bæredygtige (fx baseret på vedvarende energikilder som sol, vand og vind). Fælles for dem er også, at de alle sammen gør det med et stærkt fokus på lokalt forankrede, fællesskabsbaserede og demokratiske praksisser og idealer: Ingen planetær bæredygtighed uden en social og økonomisk.

1.2. Modvind, udfordringer og barrierer

”Det er røvsygt”: Manglende ressourcer og arbejdskraft

Alle græsrodderne fortæller, at de i forskellig grad har svært ved at finansiere projekter og rekruttere medlemmer og frivillige. Energifællesskaber Danmark fortæller fx, at omkring 90 procent af de lokale energiinitiativer, der sættes i søen, ikke overlever pga. manglende interesse og opbakning:

”Der er desværre rigtig mange projekter, der dør, fordi det er kompliceret og kræver, at man er karakterfast og har noget vilje, også når man arbejder med dispensation fra lokalplan E75 med hensyn til skorstenshøjde. Det er røvsygt. De fleste mennesker vil hellere være håndboldtrænere for U11 tirsdag og torsdag end at sidde og snakke om strandbeskyttelseslinjen.”

Græsrodsaktør	Mission
By-Expressen	At drive et kooperativ, der leverer varer med ladcykler. Som et grønt bindeled fremmer de bæredygtige logistikløsninger, som gavner arbejderne, kunderne og miljøet og modarbejder trængsel i byen.
Energifællesskaber Danmark	At fremme lokale, demokratisk styrede og bæredygtige energifællesskaber gennem netværk, vidensdeling og rådgivning, da energifællesskaber er bedre for klimaet, miljøet og lokale menneskers økonomi.
Fossilfri Fremtid	At skabe opmærksomhed omkring fossil produktion i Nordsøen og lægge maksimalt pres på den danske regering og andre institutioner for at stoppe fossil udvinding af energi.
Jyder mod Overflødige Motorveje	At fremhæve ulemperne ved anlæggelsen af nye motorveje i Danmark og styrke den offentlige debat om trafik og transport i relation til miljøet.
Kollektiv Email	At modarbejde Big Tech-virksomheder ved at skabe en alternativ og bæredygtig e-mail-infrastruktur baseret på Open Source-principper, som findes uden for markedsøkonomien.
Miljøpunkt Nørrebro	At arbejde for et bedre miljø på Nørrebro ved at gennemføre konkrete miljø- og klimaprojekter, der udfordrer borgernes og beslutningstageres forestillinger om, hvad der er muligt.
Nordic Center for Sustainable Finance (Mellemløst Samvirke)	At udfase finansiering af fossile projekter ved at dokumentere fossile investeringer inden for finansverdenen og dermed presse private og offentlige organisationer til grønne løsninger.
Skaarup Bæredygtige Energifællesskab	At producere og dele vedvarende energi blandt fællesskabets medlemmer, reducere landsbyens CO ₂ -aftryk og støtte en bæredygtig udvikling lokalt.
Teknologisk Arbejderkooperativ	At opbygge digital infrastruktur, udvikle software og rådgive om teknologiske praksisser ud fra small-tech-principper, der arbejder for at styrke og passe på lokalsamfund og økosystemer.

Magtens ortodoksi: Lovgivning, det politiske system og store markedsaktører

Aktørerne møder også strukturelle barrierer i forhold til dominerende stats- og markedsaktører. Udfordringer omkring lovgivning kommer til udtryk i initiativer som energifællesskaber, der er et relativt nyt koncept, og derfor ikke har den nødvendige nationale og kommunale infrastruktur. Det hænger ofte sammen med en politisk dogmatik om at bevare eksisterende praksisser, som kan illustreres med et eksempel fra Jyder Mod Overflødige Motorveje, der fortæller, at der kom op mod 7.000 negative høringssvar mod nye motorvejsanlæg ved Limfjorden: ”Men det flytter jo ikke politikerne, så der blev fremsat en anlægslov alligevel”.

Tilsvarende refererer Center for Sustainable Finance til, at det er svært at overbevise det etablerede politiske system om, at der er behov for regulering og rammesætning af finanssektorens investeringer i fossil energi: ”Det er ikke den måde, man er vant til at

forholde sig til finanssektoren på. Der er ligesom en dogmatik, der er tung at danse med. Der er en ortodoksi, som er meget svær at lave om på". Flere nævner også *greenwashing* fra både politikere og virksomheder som et massivt problem. For eksempel siger Nordic Center for Sustainable Finance:

"Der er jo super meget støj derude. Altså Nordea har skrevet på deres hjemmeside, at bæredygtighed er et omdrejningspunkt, integreret i alle dele af deres forretning, så må vi gå ud og vise, at de har milliarder investeret i selskaber, som udleder kul, olie og gas, som alle er enige om, at vi ikke har brug for. Der ligger en kæmpe opgave i at gå dem i bedene."

Flere oplever i det hele taget, at den magt, der er centreret omkring de store markedsaktører, kan være svær at trænge igennem. Kooperativerne By-Expressen og Teknologisk Arbejderkooperativ fortæller, at det er svært som lille og alternativ virksomhed at operere på markedsvilkår mod magtfulde aktører.

Teknologisk Arbejderkooperativ fortæller også, at det kan være svært at være ideologisk og samtidig skulle tjene penge til sig selv og familien: "Hvordan gør man det kommercielt uden at gå på kompromis med værdierne?"

"Folk er sindsygt fremmedgjorte": Ideologi, manglende viden og medier

I forlængelse af de førnævnte barrierer findes det, vi kalder kulturelle og ideologiske barrierer. Flere aktører oplever, at den dominerende offentlige samtale reducerer løsningen på klima- og miljøkriserne til individuelle forbrugsvalg- og vaner. For mange strider det imod deres overbevisning om, at klima- og miljøkriserne er strukturelle og kollektive udfordringer, ikke (udelukkende) et individuelt ansvar. Andre nævner, at den dominerende forestilling om øget økonomisk vækst og velstand er en væsentlig barriere i forhold til at forestille sig alternative fremtider – både inden for energi, transport og teknologi.

Især transportaktørerne oplever modstand, fordi biler er en så integreret del af vores dagligdag: "Man får knubs. Mennesker i det her land de elsker jo motorveje. Jo flere motorveje, jo bedre. Der er da helt sikkert mange, der ønsker os hen hvor peberet gror. Både høj og lav. Politikere og almenfolket" (Jyder Mod Overflødige Motorveje)

Flere aktører nævner, at den offentlige diskurs har rod i en generel manglende viden om de alternativer, der findes eller kan skabes til de fossilafhængige systemer og praksisser, hvilket for mange igen er forbundet til mange mediers (manglende) prioriteter i dækningen af klima- og miljøkriserne. En aktør inden for alternativ digital infrastruktur fortæller:

"Det der med, at der er alternativer, det tror jeg slet ikke, man ved. At man faktisk har valget. Vi har jo teknologien, men hele samtalen er styret af tech-giganterne. Folk er sindsygt fremmedgjorte overfor tech." (Teknologisk Arbejderkooperativ & Kollektiv Email)

1.3. Strategier for organisering af handling

"Der skal være en pluralisme": Forskellige metoder i klimakampen

De strategier og metoder, som aktørerne anvender for at fremme deres sager, er meget forskelligartede: Fra politisk interessearbejde og formidling til civil ulydighed. Og det er, ifølge dem selv, en god ting. De er alle enige om, at der er mange forskellige veje henimod en anden måde at strukturere vores energiproduktion, transport og teknologi på. Som en siger:

"Der skal være en pluralisme. Det er da skønt, at der er flere, der på samme tid finder på at gå efter Nordea, og at der er nogen, der laver demonstrationer. Der er nogen, der fortæller historierne om, hvad det betyder, når de gør det her rundt omkring i verden, og der er nogen, der lægger data frem og laver mediearbejdet. Så er det jo rigtig fedt, at det er sådan fokuseret omkring nogle fælles kampe i civilsamfundet, men at det bliver gjort med forskellige stemmer, på forskellige måder, med forskellige greb, og at vi er afklaret med, at vi ikke skal bruge alle greb. Vi har én rolle at spille." (Center for Sustainable Finance)

Jamen vi er jo en lille NGO, som arbejder med de her ting, og det går rasende stærkt.

Et pragmatisk udgangspunkt

Udover en generel tilslutning til pluralisme, er pragmatisme og samarbejde på tværs af aktører to temaer, der typisk går igen. Som udgangspunkt er de fleste aktører relativt åbne og pragmatiske i forhold til, hvem de vil samarbejde med. Så længe det bidrager til, at deres alternative infrastrukturer, services eller ideer kan få ben at gå på. Mange af aktørerne samarbejder også ofte på kryds og tværs for at presse en dagsorden eller et projekt igennem. Som en siger: “Der er behov for en stor og fælles retning og kamp” (Center for Sustainable Finance)

1.4. Medvind, succeser og resultater

Konkret forandring på regimeniveau

Flere aktører har bidraget til konkrete forandringer på et kommunalt, nationalpolitisk eller industrielt plan. Miljøpunkt Nørrebro fortæller blandt andet, at deres dataindsamling om forurening i København bidrog til, at de miljøskadelige 5A-busser, som kørte på diesel, blev kritiseret og udfaset. En anden aktør nævner, at de igennem deres kritiske arbejde har været med til at påvirke Danske Banks investeringer væk fra fossile selskaber.

”Det går rasende stærkt”: Opbakning og interesse fra flere fronter

Mange af aktørerne fortæller, at de oplever meget støtte til deres arbejde fra flere fronter. Især energifællesskaberne nævner, at de har mødt enormt meget opbakning fra deres lokalsamfund:

”Alle, vi har snakket med, synes det lyder rigtig spændende, og synes det er en rigtig god ide og giver mening. Det er både klimadelen af det, men også det her med, at vi som lokalområde går sammen om at lave en kollektiv infrastruktur.” (Skaarup Bæredygtige Energifællesskab)

Derudover har de mødt interesse fra forskere, interesseorganisationer, lokalpolitikere og tænketanke, både lokalt, nationalt og internationalt. Som Energifællesskaber Danmark siger: ”Jamen vi er jo en lille en NGO, som arbejder med de her ting, og det går rasende stærkt”.

1.5. Natursyn, narrativer og spirende visioner

”Det er os, der bestemmer over det”: Kollektive løsninger, demokrati og deling

Alle aktørerne påpeger, at fremtiden – udover elektrificering og afskaffelsen af energi-produktion via olie, gas og kul – må være båret af demokratiske og fællesskabsbaserede løsninger. Det indebærer blandt andet, at vi skal organisere os mere lokalt og lære at dele ressourcer med hinanden, fx have flere delebilsordninger, producere energi sammen og lave fælles digitale infrastrukturer.

Som flere nævner, kan det også bidrage til at skabe mere liv og bosætning i landdistrikterne og lokalsamfundene. Teknologisk Arbejderkooperativ og Kollektiv Email drømmer desuden om, at flere organiserer sig i kooperativer, der ikke er vækstorienterede eller kommercielle: “Det er noget med at komme væk fra det vækstorienterede og organisere os demokratisk”. En lignende vision har drevet Skaarup Bæredygtige Energifællesskab:

“Det blev pludselig meget idealistisk, for vi var ret hurtigt enige om, at det skulle være for alle borgere i Skaarup, også institutioner og virksomheder. Det skulle komme alle til gavn. Og det skulle ikke være økonomien, der hindrede folk i at være med. Så derfor har vi også sat vores andelsindskud meget lavt. Det koster kun 100 kroner at købe en andel i vores energifællesskab. Til gengæld så er der heller ikke nogen, der skal tjene på at have en andel. Det er en måde at demokratisere økonomien omkring den grønne omstilling, fordi der er rigtig mange, der tjener mange penge på den grønne omstilling. Energifællesskaber kan give et lokalområde mulighed for at få indflydelse på, hvad for nogle anlæg, der bliver opstillet hvor. Men samtidig med det, så høster vi også i lokalsamfundet goderne af de anlæg, for det er os, der bestemmer over dem ... Der er ikke nogen investorer, der skal hive penge ud af det. Det er os som lokalsamfund, der skal tjene på det, hvad enten med billigere elpriser eller ved at overskuddet går til at udvikle landsbyen gennem nogle almennyttige projekter.”

Alternativerne til fossil energi og Big Tech findes

Flere peger på, at alternative infrastrukturer inden for energi, transport og teknologi enten allerede findes eller kan skabes i fællesskab. Som Energifællesskaber Danmark siger, handler det om, at vi skal turde kaste os ud i det og bruge vores kollektive fantasi:

”Du skal have en fantasi til ligesom at sige ”Kunne man ikke gøre det på en anden måde end de her oliekedler, som vi har i baghaven?”. Og noget så simpelt som stamina. For du vågner jo ikke i morgen tidlig og tænker: ”Wow, jeg kunne godt tænke mig at lave et nærvarmeanlæg, hvor jeg sammen med 40 andre naboer tager et lån på 8 mio. kr., og jeg aner ikke en skid om det”. Og det er jo noget, du er nødt til at kunne gøre igennem et fællesskab. Ikke? Så mod, vilje, fantasi i fællesskaber”.

Det er noget med at komme væk fra det vækstorienterede og organisere os demokratisk.

“

**I virkelig-
heden er det
jo et meget
rigere liv,
man får.**

- Landsforeningen Praktisk Økologi

2. Naturnært jordbrug

2.1. Præsentation af aktører

Her finder vi et mangfoldigt netværk af græsrodsaktører, der undersøger og eksperimenterer med, hvordan vi kan dyrke jorden og producere vores mad på en måde, der ikke skader jorden, naturen og vores fælles levegrundlag. De mange aktører arbejder med forskellige aspekter af transformationen af vores fødevaresystemer. Fælles for dem er et stærkt ønske om at forene fødevareproduktion- og forbrug med naturgenopretning. De ser naturnært landbrug som en nøgle til at forbedre jordens sundhed, styrke lokale økosystemer og genoplive lokalsamfund – til gavn for både mennesker og natur. Inden for feltet finder vi aktører i både byer og landdistrikter. Herunder folk, der arbejder praktisk med jord under neglene og andre, der formidler gennem oplysning, organisering og aktivisme.

Græsrodsaktør	Mission
Frie Bønder – Levende Land	At forene små og naturvenlige landbrugere, der arbejder for bedre at forbinde by og land og ændre vores forhold til naturen.
Københavns Fødevarefællesskab	At tilbyde et alternativ til de almindelige profitdrevne supermarkeds kæder ved at tilbyde lokale, sæsonbestemte og økologiske fødevarer og fællesspisninger.
Landsforeningen Frøsamlerne	At finde, indsamle, registrere og formere bevaringsværdige planter, udbrede viden og engagere sig i frøpolitiske spørgsmål gennem internationale netværk.
Landsforeningen Praktisk Økologi	At styrke økologisk havebrug og livsstil ved at formidle redskaber og viden til at leve et økologisk hverdagsliv.
NOAH: Madsuverænitet	At styrke lokalbefolkningens ret til selvbestemmelse over deres jord og landbrugsproduktion samt alles ret til sund mad.
Planteskolen Evigt Liv	At gøre bæredygtig og etisk produktion af spiselige planter til en del af fremtiden gennem en holistisk, vegansk og permakulturel tilgang.
Regenerativt Jordbrug	At støtte regenerative landbrugere, formidle viden og data samt facilitere dialog og organisering mellem praktikere.
Økologisk Landsforening	At gøre økologi til normen således at landbruget tager ansvar for vores jord og mennesker ved at dyrke, producere og købe mad, der er fremstillet så naturligt som muligt.

2.2. Modvind, udfordringer og barrierer

Dobbelte dagsordener: At få enderne til at mødes

Aktørerne arbejder ofte med dobbelte dagsordener: På den ene side er der praktiske fællesskaber, hvor medlemmer både driver jordbrug og deltager i foreningsarbejde – ofte under økonomisk pres og med begrænsede ressourcer, som er typisk for mindre jordbrug i Danmark. På den anden side forsøger mange samtidig at formidle viden og påvirke den politiske dagsorden. Denne balance mellem praksis, formidling og politisk engagement skaber et konstant pres for at prioritere og koordinere indsatsen med få midler til rådighed.

Politisk og strukturel modstand

Græsroddernes forsøg på at påvirke lovgivning og folkestemning sker i et system domineret af store aktører med betydelig økonomisk og politisk indflydelse. Manges erfaring er, at det ofte er de etablerede spillere, der får gennemslagskraft, mens græsrodderne marginaliseres. Der er også en oplevelse af, at idéer og viden fra den grønne fødevarebevægelse bliver opsamlet og anvendt i mainstream sammenhænge – uden anerkendelse af ophavet. Dette skaber en følelse af usynlighed og af at blive sat på sidelinjen i den offentlige debat og politiske beslutningsprocesser, som bl.a. er blevet tydelig for mange af aktørerne i forbindelse med Den Grønne Trepartsaftale. Som Foreningen Regenerativt Jordbrug formulerer det: ”Altså det er jo David og Goliat. Der er nogle rigtig, rigtig store aktører i Danmark når det kommer til landbruget. Og der er vi bare en lille bitte myre, der prøver at tappe ind i et gigantisk system.”

Mangel på alliancer og samarbejde: En lukket grøn kreds

Samarbejde og alliancedannelse er en væsentlig udfordring – både internt i det grønne netværk og i forhold til aktører uden for den grønne sfære. Der tegner sig et billede af, at den grønne fødevarebevægelse ofte fremstår som en lukket kreds, hvor det kan være svært at bygge bro til andre perspektiver. For nogle skyldes dette, at den viden og de værdier, græsrodsorganisationerne repræsenterer, står i direkte opposition til det etablerede system og derfor mangler bred legitimitet. Resultatet er, at møder med andre aktører ofte ender i debat om uenigheder frem for dannelse af fælles fodslag.

Formidling af komplekse budskaber: Fra økologi til økonomi og politik

De grønne aktører arbejder med komplekse problemstillinger, der spænder fra økologiske forhold som jordsundhed og dyrkningsmetoder til økonomiske strukturer og politiske systemer. Det er en stor udfordring at formidle denne kompleksitet på en måde, der engagerer og mobiliserer en bredere offentlighed. Særligt i landdistrikterne er mobilisering vanskelig – ikke på grund af manglende utilfredshed med det industrielle landbrug, men fordi sociale normer og organiseringskapacitet ser anderledes ud end i byerne. Traditionen for protest og aktivisme er mindre udbredt, og individer er ofte tættere vævet ind i lokale netværk, hvor konflikt kan have andre sociale omkostninger.

2.3. Strategier for organisering af handling

At vise alternativerne i praksis

De mindre producenter og jordbrugere, der dyrker jorden efter naturnære principper, forsøger i praksis at vise, at der kan skabes alternative og naturvenlige måder at dyrke jorden og lave fødevarer på. Derudover forsøger de ofte også at mobilisere og få kunder igennem formidling og afholdelse af arrangementer. Flere af aktørerne, især forbrugs- og fødevarerfællesskaberne, arbejder med at skabe direkte forbindelser mellem forbrugere og små producenter ved bl.a. at fjerne mellemled. Aktørerne forsøger især at mobilisere borgere i byen til at abonnere på eller købe grøntsager fra de mindre og naturnære jordbrugere. Det finder sted gennem mund-til-mund-metoder, arrangementer og formidlingsarbejde.

Formidling og kulturdannelse

Nogle af aktørerne arbejder med madkultur og økologisk dannelse for at styrke forståelsen af vores fødevarevaner og deres konsekvenser. Men også for at afdække det dominerende landbrugssystems magtstrukturer og konsekvenser, fx i forhold til lovgivning om moms og støtteordninger. Aktørerne arbejder især med at formidle via medier (også sociale medier), nyhedsbreve, hjemmesider og bøger.

“Vi er nødt til at komme ud og tale grønt”

Især de politiske interessegrupper og landsforeninger forsøger at påvirke lovgivning og politisk beslutningstagning. Aktørerne forsøger både at rekruttere medlemmer til

“

I debatten bliver det sat op til, at det er et afsavn, vi går ind i. Og det er jo slet ikke sådan, det er i virkeligheden. I virkeligheden er det jo et meget rigere liv, man får.

deres foreninger, skabe samarbejde på tværs af græsrodsaktører samt at lave politisk interessearbejde og kampagner for at skabe bedre rammevilkår for mindre og naturnære jordbrug. De er ofte båret af en vis pragmatisme i forhold til at finde samarbejdspartnere, arbejde med politikere og andre beslutningstagere og formidle deres sag på en tilgængelig måde til den bredere befolkning. Som en af aktørerne siger:

“Vi er nødt til at komme ud og tale grønt. Ikke med dundertaler som sådan noget formynderi, men bare at have en grøn stemme alle de steder, hvor der bliver talt rundt omkring i samfundet, så vores perspektiv også bliver repræsenteret og kommer med.” (Landsforeningen Praktisk Økologi)

2.4. Medvind, succeser og resultater

Pragmatisk samarbejde på tværs af interesser

Samarbejde og alliancedannelse fremhæves som en af de største udfordringer – men også som en af de vigtigste kilder til fremdrift og succes. Mange peger på, at netop samarbejdet på tværs er afgørende for at skabe politisk og folkelig gennemslagskraft, selvom det ofte er begrænset til mindre alliancer. Hvis alternative fødevareaktører skal opnå større politisk indflydelse, kræver det fælles fodslag – både internt i det grønne netværk og med aktører uden for den traditionelle grønne sfære: ”Jo mindre miljøbevægelsen slår ring om sig selv, jo bedre. Vores idéer skal ud at leve i samfundet, ellers tror jeg ikke der sker særligt meget” (NOAH: Madsuverænitet).

Når fredelig frøsamling udfordrer big business

Selvom mange af initiativerne er fredelige og praktiske aktiviteter såsom haveyrkning, frøbytning og lokal fødevareproduktion, opleves arbejdet i stigende grad som politisk. Fødevaresystemet er tæt forbundet med økonomiske interesser og politisk magt, og det gør selv de mest jordnære aktiviteter til en del af en større politisk kamp. Flere aktører fremhæver, at det netop er den politiske relevans, der skaber medvind og tilslutning – både internt i organisationerne og i mødet med offentligheden. Det styrker mobiliseringen og giver arbejdet en tydelig retning. At kunne afdække og formidle de strukturelle barrierer i lovgivning, støtteordninger og momsregler er en vigtig del af det samlede mobiliseringsarbejde. Som Frøsamlerne fortæller:

”Det er jo egentlig meget fredeligt, det vi laver. Eller, et eller andet sted burde det jo være meget fredeligt. Men det er jo blevet meget politisk, fordi der sidder nogle store foretagender. Det her er big business.”

Fra afsavn til rigdom: Fællesskabernes skabende kraft

En af de mest gennemgående kilder til medvind er oplevelsen af stærke fællesskaber. Det gælder både de praktiske fællesskaber, hvor man deler viden, udfordringer og sejre, samt de sociale fællesskaber, hvor det at være en del af noget meningsfuldt skaber motivation og sammenhængskraft. Det er også i fællesskaberne, at det bliver lettere at udfordre den gængse idé om grøn transformation som noget, der er baseret på afsavn og i stedet vende fortællingen til noget positivt. Som Landsforeningen Praktisk Økologi beskriver det:

”I debatten bliver det sat op til, at det er et afsavn, vi går ind i. Og det er jo slet ikke sådan, det er i virkeligheden. I virkeligheden er det jo et meget rigere liv, man får.”

2.5. Natursyn, narrativer og spirende visioner

“Naturen kommer ind med landbruget”

Fælles for græsrodderne er visionen om at gentænke landbrugets rolle i den grønne transformation. I det naturnære og regenerative landbrug, eller agroøkologien, som flere aktører refererer til, ligger en målsætning om at udfordre opfattelsen af natur og landbrug som to modsatrettede systemer. Som Frie Bønder – Levende Land formulerer det, har man

Det lyder måske skørt, at man skal elske mikrober. Men i en eller anden forstand, så er det nødvendigt. Og der er forresten mange, der har ment, som nu for eksempel Morten Korch, at man skal elske jorden for det, der er i jorden.

i dag “et meget dualistisk syn på forholdet imellem produktivt landbrug og uproduktiv natur”, hvor landbruget i debatten ofte bliver anset som en stor barriere eller ligefrem som et system i opposition til den grønne transformation. Aktørerne argumenterer for etableringen af et landbrug i samspil med naturen. Et landbrug, “hvor dyrkningsfeltet er et rart sted for naturen at være” (Foreningen Frøsamlerne), og hvor “marknatur” skaber levesteder for dyr som agerhøns og sanglærker (Økologisk Landsforening). I store træk et landbrug, der, som beskrevet af Frie Bønder – Levende Land

“både binder kulstof og ikke udleder uholdbart store mængder næringsstoffer, som opretholder en biodiversitet, som laver virkelig sunde fødevarer – i en fornuftig mængde selvfølgelig – og som endelig også giver basis for et liv, som danner mennesker på en måde, så de trives.”

Alternative natursyn

En gentænkning af vores natursyn – og menneskets rolle i naturen – er også centralt i aktørernes fremtidsvisioner. Det er karakteriseret ved en stærk økosystemisk tankegang, som hos NOAH: Madsuverenitet, der forsøger at udfordre det vestlige syn på naturen som noget urørt, og i stedet anerkende mennesket som indlejret i økosystemer – og som værende i stand til både at være en ødelæggende og en omsorgsfuld kraft. Eller som Foreningen Regenerativt Jordbrug formulerer det: Mennesket er både dem, der “laver riften, renser såret og putter plaster på”. I forlængelse af den økosystemiske tankegang kan man læse en mere eksplicit post-antropocentrisme ind i nogle af aktørernes natur- og menneskesyn. Flere drømmer om en fremtid, hvor landbruget skaber gode forhold for dyr og genetablerer jordens sundhed og det mikroliv, der er til stede her. Den drøm forudsætter et behov for at gentænke den relation, vi har til mange former for liv. For Planteskolen Evigt Liv er det for eksempel centralt at gentænke de hierarkier, vi i samfundet har accepteret og normaliseret i forhold til hvordan vi behandler andre dyr. Og som Frie Bønder – Levende Land siger:

“Det lyder måske skørt, at man skal elske mikrober. Men i en eller anden forstand, så er det nødvendigt. Og der er forresten mange, der har ment, som nu for eksempel Morten Korch, at man skal elske jorden for det, der er i jorden.”

Grøn og demokratisk dannelse

Mange af aktørerne drømmer om et samfund hvor økologisk dannelse og demokratisk deltagelse er i centrum. Det er en drøm om, at de mennesker, der producerer fødevarer og bor i landdistrikterne i dag, får en større politisk stemme i landbrugspolitiske beslutninger. Men også om, at lovgivning er til for at støtte befolkningen og små producenter frem for at tilgodese markedsmonopoler. Samtidig udtrykker flere aktører et håb om, at den grønne dannelse bliver bredt og dybt forankret. Landsforeningen Praktisk Økologi beskriver, at de gennem den grønne dannelse forestiller sig, at man får “en større forståelse af, hvad for nogle beslutninger der er fornuftige at tage, og hvad for nogle, der ikke nødvendigvis er fornuftige at tage”.

Alternative forestillinger om det gode liv

Hos alle aktørerne fremhæves en drøm om, at vores personlige og samfundsmæssige livsformer ændres således, at vi er tættere på sociale fællesskaber, har mere tid i hverdagen, genetablerer en forståelse af, at vi er en del af naturen, og medvirker til at producere og forbruge fødevarer, der er sunde for os selv og jorden. Det handler om mere end fødevarer – det handler om livskvalitet. For eksempel beskriver Planteskolen Evigt Liv, hvordan formidling af de mindre og naturnære jordbrugs særlig artsrigdom og smagsdiversitet bidrager til de alternative forestillinger om, hvordan det gode liv ser ud. Eller som Foreningen Frøsamlerne fortæller, er drømmen om et naturnært landbrug koblet op på en social drøm om et “velfærdsliv, hvor man ikke er konstant beskæftiget, men har tid til at være derhjemme og dyrke sine egne ting”.

“

**Vi har
slet ikke en
protestkultur
i Danmark.**

- Nødbremsen

3. Klimaaktivisme og miljøretfærdighed

3.1. Præsentation af aktører

Disse aktører sætter fokus på klima-, biodiversitets- og miljøkriserne gennem politisk aktivisme. De lægger vægt på klimaretfærdighed, hvor fx kapitalisme, kolonialisme og ulighed mellem køn kædes sammen i både analysen af årsagerne til klimakrisen og hvordan vi løser den på mest retfærdig vis. De arbejder for at vise, at de planetære kriser ikke skyldes alle mennesker og sociale systemer, ligesom krisernes konsekvenser rammer skævt. Aktørerne har forskellige strategier, organisationsformer og størrelser: Nogle fokuserer på politiske kampagner og forsøger at presse politikere og virksomheder til at handle på bestemte måder igennem kommunikationsarbejde, kortlægning, demonstrationer, kunstinterventioner og politisk samarbejde med fx kommuner. Andre fokuserer mere på enkelte sager (fx anlæggelsen af nye motorveje) og laver civile ulydighedsaktioner (fx blokader). De er forenet i en kamp for at skabe politisk, strukturel forandring af vores samfunds institutioner og værdier inden for forskellige sektorer (især energi, transport, madproduktion- og distribution og økonomiske systemer) ved at påvirke meningsdannelsen og politiske institutioner. Aktivismen er især rettet mod fossiløkonomien i form af bestemte politiske institutioner, fossile sektorer og kapitalismens økonomiske system som helhed. Selvom de arbejder med at skabe alternative narrativer og praksisser til de etablerede systemer, så er der fokus på at blottlægge, kritisere og protestere.

Græsrodsaktør	Mission
Fossilfri Fremtid	At skabe opmærksomhed omkring fossil produktion i Nordsøen og lægge maksimalt pres på den danske regering og andre institutioner for at stoppe fossil udvinding af energi.
Global Aktion	At arbejde for nationale og globale systemforandringer baseret på en demokratisk og retfærdig omstilling, herunder: fødevaresuverænitet, jordretfærdighed og energidemokrati.
Greenpeace	At afdække globale miljøproblemer og udvikle løsninger for en grøn og fredelig fremtid gennem fredelige og kreative aktioner og politisk arbejde.
NOAH: ØkoKøn	At arbejde for lige muligheder for alle køn og grupper i lyset af klimakrisen samt synliggøre, hvordan kvinder og queer-personer er mere udsatte over for klimaforandringer end andre.
Nødbremsen	At skabe opmærksomhed om – og standse – den danske regerings forværring af klima- og økologisk kollaps igennem kampagner og civil ulydighed.

3.2. Modvind, udfordringer og barrierer

“Den gamle adel blomstrer op igen”

Den største udfordring i forhold til at realisere deres visioner, er ifølge aktørerne selv de etablerede politiske og socioøkonomiske systemer og normer, der dominerer vores samfund. Nogle nævner, at det etablerede politiske system har lukket sig så meget om sig selv, at dets aktører ikke har en reel forståelse for, hvad det er for en krise, vi rent faktisk befinder os i. Andre fortæller, at det er svært at implementere de nødvendige løsninger, såsom 100 procent vedvarende energi, inden for en kapitalistisk økonomi drevet af profitmaksimering, eftersom fossile investeringer stadig giver gode økonomiske afkast. Store virksomheder og deres interesseorganisationers magtindflydelse betragtes også som en væsentlig barriere, for eksempel inden for landbruget:

”Det er jo nogle enorme magtinteresser, der sidder i toppen af landbruget, som har stor indflydelse, gode netværk og har været dygtige til at skabe nogle bestemte fortællinger. Det er jo den gamle adel, vi ser blomstre op igen.” (Greenpeace)

Derudover nævner flere aktører greenwashing fra politikere såvel som virksomheder – fx i forhold til omstridte definitioner af, hvad vedvarende energi er, eller misvisende grøn branding – som en hovedudfordring. Andre nævner strukturelle udfordringer i form af imperialisme (fx Regeringens Afrikastrategi ift. at beholde viden og patenter på grønne løsninger), patriarkalske strukturer og det forsvindende demokratiske handlerum, der udvikler sig i både USA og Europa i takt med højrefløjens magtkoncentration.

Kultur og ideologi som barriere

Flere nævner, at det er svært at mobilisere danskere i klimakampen pga. magtesløshed. Men også fordi klimaaktivister ofte fremstilles som dommedagsprofeter:

”Man orker ikke at høre mere dommedagsprofeti om, hvad der sker med klimaet. Man orker ikke at høre på, at politikerne gør det forkerte. Man orker ikke at høre, at man selv er ansvarlig. Jeg tror generelt, at befolkningen er træt af klima.” (Global Aktion)

Flere taler også om, at de møder en del skepsis i offentligheden, når de forbinder klimaspørgsmålet med andre politiske og sociale emner som patriarkalisme eller kolonialisme.

Det fortælles også, at det er svært at massemobilisere en befolkning, som endnu ikke er fysisk ramt af klimaforandringer i hverdagen på samme måde, som andre nationer er det. Klimaskepticisme nævnes også som en mere udbredt opfattelse end man skulle tro, ikke kun på den yderste højrefløj. Andre fortæller om udbredt modstand mod civil ulydighed som metode: "Danmark er faktisk et meget lidt tolerant land i forhold til civil ulydighed. Hvis vi går til Tyskland, så er der en langt større forståelse for, at det er et demokratisk værktøj" (Greenpeace). Eller som en anden aktør siger: "Vi har slet ikke en protestkultur i Danmark" (Nødbremsen). Flere hævder i den forbindelse, at mediernes omtale af klimaaktivisme og klimakrisen i det hele taget mangler nuancer og perspektiver: "Medierne er ekstremt dårlige til at udfordre de overordnede narrativer i samfundet" (Nødbremsen).

3.3. Strategier for organisering af handling

Erfaring, samarbejde og pragmatisme

Flere aktører betoner vigtigheden af at arbejde på tværs af organisationer og systemiske niveauer, hvis det kan fremme deres sag. Det kan være igennem politisk kampagnearbejde, konkrete aktioner, fondsansøgninger, erfaringsdeling eller lavpraktiske ting som at dele lokaler. Flere understreger også, hvor hårdt og svært det kan være at lave politisk aktivisme. Derfor er det vigtigt at klarlægge ambitionsniveauer og have medlemmer, som er vant til nogle af de praktiske, formelle aktiviteter, såsom at holde professionelle møder, sende mails og bruge deres netværk.

Afmystificeringen af den københavnske klimaaktivist

Nogle fokuserer på at mobilisere befolkningsgrupper, som oftest ikke eller i mindre grad er engageret i klimakampen. Fossilfri Fremtid har fx forsøgt at mobilisere nogle af de grupper, især børnefamilier, som kan være svære at nå ud til. Blandt andet laver de børnevenlige aktiviteter som gækkebreve-workshops eller linoleumstryk i forbindelse med møder. Andre forsøger også at afvæbne nogle bestemte forestillinger om, hvad en klimaaktivist er: "Vi tager ofte ud i landet for at afmystificere de københavnske klimaaktivister, som jo i medierne bliver præsenteret som kloninger af Greta Thunberg, autonome og maskerede". (Global Aktion). Andre fokuserer på at debattere med målgrupper, der allerede arbejder med eller er engagerede i den grønne omstilling, om deres specifikke synspunkter, hovedsageligt på den politiske venstrefløj: "Vi går benhårdt efter vores egen boble og håber, at den kan vokse indefra" (anonym græsrodsaktør).

3.4. Medvind, succeser og resultater

"Det er et meget simpelt budskab"

Fossilfri Fremtid nævner, at de havde succes med at mobilisere bredt ved at føre en politisk kampagne imod en bestemt virksomhed, som ville åbne et nyt gasfelt i Nordsøen. At bygge et narrativ og en modstand op på den måde gjorde det nemmere at forstå for både voksne og børn: "Det gør ikke folk usikre at sige: "Vi skal lukke gasfeltet". Det er et meget simpelt budskab, og det er ukontroversielt, og det er nemt for alle at gentage" (Fossilfri Fremtid).

Politiske succesfortællinger og forandringer

Flere har haft succesoplevelser på et konkret politisk niveau. Blandt andet lykkedes Fossilfri Fremtids førnævnte kampagne mod åbningen af gasfeltet Elly-Luke med at få så mange politikere og offentlige stemmer i tale, at virksomheden, som ville åbne feltet og investere i det, trak sig. Som de fortæller: "Det gav jo sygt meget energi, men så var vi lidt sådan 'shit', for det skete jo meget hurtigere end beregnet. Altså, man vinder jo aldrig som klimaaktivist". Global Aktion fortæller om, da de deltog aktivt i protesten imod udvidelsen af Århus Havn. Sagen kom på den kommunale politiske dagsorden og

mobiliserede en masse lokale, der ikke tidligere havde deltaget i den slags. Det endte med, at planerne om at udvide havnen blev sat på hold i 2024. En tredje aktør, Greenpeace, fortæller om, hvordan de sammen med en række andre organisationer frem mod Folketingsvalget i 2019 lavede en politisk kampagne og vision for det, som senere hen blev til Klimaloven, hvor de målte og evaluerede de politiske partier i forhold til deres klimaengagement: ”Fordi der kom så stort et folkeligt pres og et flertal af partierne kom til at love det i valgkampen, så blev det til lov bagefter” (Greenpeace).

Ændrede diskurser og forskubbede grænser

Mange aktører nævner, at de og andre har været med til at ændre bestemte diskurser, både internt i klimabevægelsen og i offentligheden som sådan. For eksempel nævner NOAH: ØkoKøn, at det er blevet mere almindeligt at tale om patriarkalske strukturer i klimabevægelsen end tidligere og bruge det aktivt i forskellige former for aktivisme. Nødbremsen nævner, at de i kølvandet på bestemte civile ulydighedsaktioner, blandt andet på Statens Museum for Kunst, har fået stigende opbakning og legitimering. Og det har skubbet til, hvilke metoder, der i offentligheden opfattes som acceptable at anvende. De har fået opbakning fra både kendte stemmer i offentligheden og fra folk, de møder til arrangementer i det hele taget: ”Vi kunne se, at vi på en eller anden måde skubbede til, hvad der var acceptabelt ... Det er jo præcis det, vi gerne vil. Altså rykke ved den der grænse, ikke?”

Jeg tror på, at vi bliver nødt til at ændre og forandre den måde, vi lever på. Ikke at vi skal tilbage i huler eller noget som helst, men at vi bliver nødt til at tænke os om.

3.5. Natursyn, narrativer og spirende visioner

”Der er ikke nogen, der kan klare sig alene”

Aktørerne drømmer om, at natur, landbrug og energi i fremtiden er på fællesskabets hænder, fremfor private. Vi skal også dele mere, end vi gør nu, fx biler, værktøj og viden. Som en aktør siger det: ”Når samfundet begynder at kollapse, bliver vi ekstremt afhængige af hinanden. Der er ikke nogen, der kan klare sig alene” (Nødbremsen). NOAH: ØkoKøn taler i den forbindelse om en fremtid med alternative arbejdsstrukturer, hvor der er mindre fokus på produktivt arbejde og mere fokus på ulønnet, reproduktivt arbejde, såsom husarbejde og madproduktion – som alle deltager i.

Alternative forestillinger om det gode liv

Fremtiden skal ifølge disse græsrodder baseres på forestillinger om det gode liv, der ikke er baseret på økonomisk vækst, velstand og masseforbrug. Som en aktør siger:

”Jeg tror på, at vi bliver nødt til at ændre og forandre den måde, vi lever på. Ikke at vi skal tilbage i huler eller noget som helst, men at vi bliver nødt til at tænke os om. Altså jeg er gammel nok til at huske, at appelsiner var en sæsonvare eller at tomater var dyre om vinteren.” (Global Aktion)

Sådan en livsform forbinder flere af aktørerne med komplet uafhængighed af fossile brændsler.

Nationalt og globalt ansvar og retfærdighed

Flere aktører taler om, at fremtiden skal baseres på to ting: 1) forureneren betaler, og 2) marginaliserede og mere udsatte mennesker skal kompenseres og have mere at sige i den grønne omstilling: Både dem, som møder konsekvenser af miljøforurening og klimaforandringer, og dem, som forsøger at skabe alternativer til det system, der har forårsaget klima-, miljø- og biodiversitetskriserne. Både nationalt og globalt.

Menneske- og natursyn

Alle aktørerne taler om en fremtid baseret på respekt for de økosystemer, vi indgår i. Men som en aktør fortæller, må klimaaktivismen ikke kun tale om at redde naturen, men også mennesker:

*”Vi har helt sikkert en tilgang om, at mennesket ikke er over naturen ... Men samtidig er det vigtigt at understrege, at vi ikke laver vores aktivisme for at redde planeten, pandaen eller træerne. Det handler vitterligt om vores egen mulighed for at leve ... Jeg tror, der er mange som tænker, at vi gør det for klimaet eller planeten ... Hvortil jeg svarer: ‘Vi gør det ***** også for dine børn, for alle de mennesker, der skal leve og dø med det her’. Ja, jeg kærer mig om træer og planter og biodiversitet og sådan noget, men jeg gør det ***** også for mennesket jo ... Jeg tror ikke, at den almene befolkning ser koblingen og vores samspil med naturen, hvis vi ikke taler ind i, hvad det faktisk betyder for mennesker, når vi smadrer alt den her natur, alle de arter. Og klimaet.”* (Nødbremsen)

“

**Det her er kun
begyndelsen.
Det er en del
af den grønne
omstilling,
at det her
bliver en levevis,
som bliver
mainstream
på et tidspunkt.**

- Landsforeningen for Økosamfund

4. Økosamfund og grønne fællesskaber

4.1. Præsentation af aktører

Disse aktører forsøger at udleve og udbrede en mere planetært bæredygtig hverdag igennem alternative livs- og forbrugsformer. De er levende laboratorier for bæredygtige praksisser på tværs af de andre sektorer, vi har kortlagt: bæredygtig, lokal og demokratisk energiproduktion og byggeri, alternativ fødevarerproduktion, deleøkonomi og gældfrihed, genbrug, reparation og lavere forbrug. Vi har både undersøgt økosamfund og bofællesskaber, lokale energifællesskaber og nationale interesse- og bæredygtighedsorganisationer. Vi kan se, at de alle er præget af at udforske alternative forestillinger og idealer om det gode liv, der er mindre baseret på økonomisk vækst og materiel ejendom, og mere på at dele og skabe lokale fællesskaber og at forbinde sig til den mere-end-menneskelige natur.

4.2. Modvind, udfordringer og barrierer

Lovgivning, regler og finansiering

Næsten alle de aktører, vi har talt med, nævner lovgivning, administration og regler på både nationalt og kommunalt plan som store barrierer, for eksempel i forhold til byggeri, energiproduktion og brug af arealer, da mange af de løsninger og alternativer, som de anvender, ikke er mainstream. Flere nævner også, at det er svært at låne penge, fx til udbygninger af fælleshuse i øklandsbyer, fordi bankerne ikke ser positivt på deres fællesorganisationsform (fx andelsforeninger): ”Det er virkelig blevet strammet til de sidste par år” (Maria fra Den Selvforsynende Landsby).

Individualistisk kultur: Hvilke følelser har vi for tingene?

Nogle aktører nævner, at det kan være svært at udbrede deleøkonomiske praksisser, fx at dele biler eller værktøj lokalt, fordi mange mennesker har en stærk ejerskabsfølelse over ting. Grønne Nabofællesskaber fortæller:

”Jamen det er jo min bil? Hvad sker der, hvis der sker en ulykke. Og den boremaskine, som jeg lige har købt, hvad nu hvis den går i stykker, når jeg låner den ud, hvad så? Det er meget et spørgsmål om, hvordan vi er som mennesker. Hvilke følelser har vi for de her ting? Er det kær ejendom? Eller er det bare en brugsting?”

Langt væk fra mangt og meget: Fremmedgørelse og isolation

De øklandsbyer og bofællesskaber, vi har talt med, som befinder sig i landdistrikterne, fortæller om, at det kan være en mental udfordring at være distanceret fra venner og familie, ligesom det kan blive sværere – når man begynder at leve på en alternativ måde i et økosamfund – at relatere til mennesker uden for sit daglige fællesskab. Det kan også skabe en barriere i forhold til, at fællesskaberne kan blive lukkede om sig selv og ikke opnå

Det er meget et spørgsmål om, hvordan vi er som mennesker. Hvilke følelser har vi for de her ting? Er det kær ejendom? Eller er det bare en brugsting?”

Græsrodsaktør	Mission
Den Selvforsynende Landsby	At vise, hvordan man kan leve økologisk og socialt bæredygtigt i et økosamfund med permakultur, fællesskaber og konkrete, lokale løsninger på klima- og miljøkriserne.
Grønne Nabofællesskaber	At skabe og koordinere lokale, bæredygtige netværk og fællesaktiviteter i lokalsamfund såsom fælleshaver, bytteøkonomier, reparationscaféer, skovgenopretning, læsegrupper, energifællesskaber og meget andet.
Gårdkollektivet Muld	At arbejde for en grøn og retfærdig fremtid i et bofællesskab med et regenerativt jordbrug, hvor de kæmper for en strukturel omstilling af landbruget, har deleøkonomi og faciliterer fælles og lokale aktiviteter.
Landsforeningen for Økosamfund	At forbinde og udvide danske økosamfund og økosamfunds værdier gennem erfaringsudveksling, deling af viden og politisk arbejde. De forsøger i det hele taget at inspirere til mere bæredygtige livsformer lokalt og nationalt.
Skaarup Bæredygtige Energifællesskab	At producere og dele vedvarende energi blandt fællesskabets medlemmer, reducere landsbyens CO ₂ -aftryk og støtte en bæredygtig udvikling lokalt.

den udbredning af deres værdier, som de søger. Et andet aspekt ved at bo i et fællesskab på landet og have en delebilsordning er, at hvis bilerne bruges af andre i fællesskabet, så kan man føle sig fanget og isoleret.

Forskellige idealer: Hvor går grænsen?

Flere af økosamfundene rapporterer om, at der kan opstå konflikter i forhold til forskellige idealer omkring en bæredygtig livsstil, da ikke alle er lige aktivistisk eller idealistisk anlagt. Dertil nævnes det også, at selvom mange af økosamfundene har en ganske løs struktur i forhold til, hvor meget, man skal bidrage til fællesskabet igennem arbejde, kan det skabe konflikter, hvis nogle nærmest ikke deltager i fællesskabet.

4.3. Strategier for organisering af handling

“Folk bestemmer selv”: Lokal og bred forankring og selvbestemmelse

Den mest gennemgående strategi hos aktørerne er at forsøge at mobilisere og inspirere bredt igennem lokale initiativer, samarbejder og projekter. Grønne Nabofællesskaber er det tydeligste eksempel:

”Det vigtigste er det lokale og lokalsamfundet. Det her med at finde ligesindede lokalt og starte aktiviteter op, det har ligesom været nøglestenen, så man ikke, hvis man bor i Jelling, skulle tage til Vejle for at deltage i noget. Det kan være at starte repair caféer, arrangere byttemarkeder, lave deleordninger af forskellig slags enten med værktøj eller med biler. Det kan være at samle skrald ind. Det kan være at lave energifællesskaber der, hvor man bor. Folk bestemmer selv.”

Økosamfundene og bofællesskaberne har også en klar mission om at engagere sig i deres lokalsamfund, både i forhold til beboernes lønarbejde, men også at skabe og deltage i frivillige og bæredygtige aktiviteter, for ikke at lukke sig om sig selv. Det kan være små endagsfestivaler eller at have skolehaver på sin grund.

På samme måde som med andelsbevægelsen og andre bevægelser kan vi se, at når vi går sammen, så får vi en større stemme.

Mindre protest, mere hverdagsaktivisme

Flere taler om, at de i højere grad fokuserer på at skabe, udleve og udbrede alternative måder at leve og handle på, fremfor at være protestaktivistiske. Som en siger: ”Når vi mødes, har vi lyst til at plante skov eller skrælle en guleroed til suppe. Det er ret tydeligt, at vi er noget andet end aktivisterne i Klimabevægelsen og Den Grønne Ungdomsbevægelse” (Grønne Nabofællesskaber). Landsforeningen for Økosamfund kalder det for ”hverdagsaktivisme”.

Politiske, men ikke partipolitiske

Flere af aktørerne nævner også, at de bestemt er politiske i den forstand, at de ønsker systemiske forandringer af samfundet, men de er samtidig ikke partipolitiske i forhold til den måde, de præsenterer sig udadtil som organisationer. Det hænger også sammen med, at flere af interesseorganisationerne gerne vil samarbejde med mange forskellige aktører, hvorfor de også ser sig selv som pragmatiske. Flere samarbejder med alt lige fra kommuner til større og mindre virksomheder samt andre grønne græsrodsbevægelser. Målet er at mobilisere så bredt som muligt:

”På samme måde som med andelsbevægelsen og andre bevægelser kan vi se, at når vi går sammen, så får vi en større stemme, sådan at der i endnu højere grad bliver lagt mærke til os ude i kommunerne, men også lige pludselig inde på Christiansborg.” (Grønne Nabofællesskaber)

4.4. Medvind, succeser og resultater

Snefnugmodellen: Det ene fører til det andet

Flere aktører fortæller historier om, hvordan nogle af deres aktiviteter og initiativer har spredt sig som ringe i vandet på lokalt og nationalt plan. Blandt andet fortæller Grønne Nabofællesskaber følgende historie om et grønt nabofællesskab i Haderslev, der har skabt en bredere effekt i området:

”I Haderslev har de en kommunegruppe, hvor de laver vildt mange aktiviteter med hinanden ... Blandt andet begyndte de at arbejde mod nogle af de gamle planteskoler, hvor noget, der hedder Skoleskov, fik plantet 2-3 skoleskove i Haderslev sammen med skoler og skolebørn, ligesom en af deltagerne blev en del af kommunens klimaråd for at repræsentere dem. Så begyndte de at snakke med den lokale kirke, som har nogle større landområder, som sagde, at de havde en masse forpagtet land, men det gav ikke nogen mening, så de hev forpagtningsaftalen hjem og gav jorden til nogle grønne nabofællesskaber i området, som kunne lave dyrknings- og grøntsagsfællesskaber dér. Det bredte sig til en masse medier, blandt andet blev det dækket i Der Nordschleswiger, og nu er lignende projekter ved at finde sted i Tønder, Åbenrå og Sønderborg. Vi har lige holdt Grøn Højskole dernede. Vi kalder det snefnugmodellen.”

Fællesskaber, omsorg og konsensusdemokrati

Især økosamfundene og bofællesskaberne taler om, at det er en vigtig personlig erfaring at bo et sted, hvor de føler sig hjemme i fællesskab med ligesindede. De beskriver den alternative hverdag, de nu i fællesskab med andre lever i, som en succes i sig selv. Som en siger: ”Der er meget omsorg og en familiær stemning i at bo herude. Det synes jeg er den

største succes” (Gårdkollektivet Muld). Andre nævner, at deres konsensusdemokratiske organisationsform både er udfordrende og positiv. En beskriver følgende oplevelse i forbindelse med at bygge et nyt fælleshus i deres økosamfund:

”Da vi skulle finde ud af, hvordan det nye fælleshus skulle se ud, og hvordan vi økonomisk skulle finansiere det, så var der noget modstand fra nogle bofæller i landsbyen. Det var en enormt svær proces, for med konsensusdemokrati kan man jo nedlægge veto. Men hele idéen er jo, at vi skal kunne tale os frem til en løsning. Og det gjorde vi ligesom her. Vi fandt en løsning, hvor dem, der var imod det, kunne være med. Det synes jeg var en succesoplevelse – det der med at føle, at vi fandt en fælles beslutning. Det føles som om, at det der konsensusdemokrati, det kan et eller andet ... Folk bliver hørt.” (Maria fra Den Selvforsynende Landsby)

4.5. Natursyn, narrativer og spirende visioner

Sundhed, trivsel og frihed i fællesskaber og alternative forbrugskulturer

Mange taler om, at der er behov for at nedskalere vores forventninger til materielt forbrug. Det kan fuld eller delvis fællesøkonomi bidrage til, fortæller flere: ”Vi skal jo forandre vores forbrug. Men vi kan hjælpe hinanden med det” (Landsforeningen for Økosamfund). Desuden pointerer flere, at det vil hjælpe vores trivsel og sundhed, hvis vi arbejder mindre, deler mere og laver mere i fællesskab. Vi skal begynde at lære mere fra hinanden og eksperimentere i fællesskab. I fællesskaber er der også flere hænder til at udføre opgaver, hvilket kan indebære, at man frigøres økonomisk og tidsmæssigt – for eksempel arbejder nogle af fællesskaberne målrettet efter at være gældsfrie.

Forbundethed med og respekt for naturen

Alle aktørerne taler om eller praktiserer måder, hvorpå presset på naturen mindskes. Blandt andet eksperimenterer de med regenerative jordbrug og permakultur, hvilket er med til at skabe sanselig og mental forbundethed med de fødevarer, de spiser, og den jord, de bebor. Men som Grønne Nabofællesskaber fortæller, er det ikke sikkert, at vi alle sammen skal være forbundet med naturen igennem økologiske eller regenerative jordbrug, men at vi skal have hver vores rolle i lokale fællesskaber:

”Det at bo med nogle andre på en tæt måde og være i et forpligtende fællesskab er jo ligesom noget, man kunne kalde for utopien. Men realismen i utopien er også at sige, at det ikke er sikkert, at vi alle sammen skal bo i økologiske bofællesskaber og dyrke vores egen natur i fællesskab.”

“

**Vi tror,
at det ville
blive en bedre
verden, hvis
vi mennesker
begyndte at se
os selv som
én art blandt
mange.**

- Arternes Ambassadører

5. Biodiversitet, naturbeskyttelse og andre arter

5.1. Præsentation af aktører

Disse græsrodder beskæftiger sig med at beskytte, bevare og udbrede interessen for biodiversitet, natur og dyrearter i Danmark. Således har denne gruppe et mere eksplicit post-antropocentrisk sigte end andre aktører i rapporten, da de forsøger at styrke vores fokus på og beskytte den mere-end-menneskelige natur. Nogle arbejder juridisk og politisk på lokalt, nationalt og internationalt plan for at fremme beskyttelse af økosystemer eller dyr. Andre afholder lokale arrangementer for at fremme interessen i civilsamfundet for andre arter og økosystemer. Gennemgående for dem er, at de ser naturen og dyrearter som minoriteter i demokratiet, som nogle bør give en stemme. Alle understreger også et stærkt behov for strukturel forandring, både politisk og værdimæssigt. Derudover er de fælles om at koble vores sundhed og trivsel til aktiviteter, hvor vi forbinder os med naturen og andre arter.

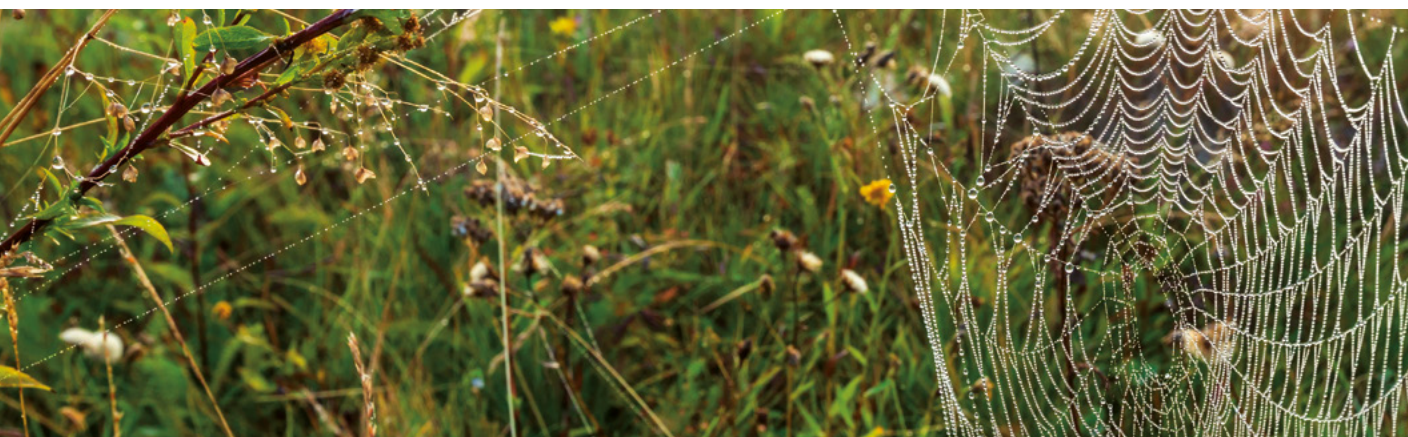
5.2. Modvind, udfordringer og barrierer

“Ideologierne former systemerne”: Værdier, offentlig diskurs og medier

Flere påpeger, at det kan være svært at udbrede deres arbejde, fordi det strider imod samfundets dominerende værdier og diskurser. Det er ikke en udbredt holdning i den almene befolkning, at dyr ikke må forskelsbehandles, at dyre- og plantearter skal have demokratisk repræsentation eller at naturødelæggelser skal kunne straffes på lige fod med folkedrab og krigsforbrydelser. Som Dyrenes Alliance formulerer det i forhold til den systematiske anvendelse af dyr i forskellige industrier: ”Ideologierne former systemerne. Vi har ikke lyst til at skille os ud, når alle accepterer og gør noget på en bestemt måde”. Flere taler også om, hvor svært det kan være at trænge igennem medierne og den offentlige diskurs med deres sager. Og når det sker, involverer det ifølge græsrodderne ofte en skæv fremstilling.

Magt, korruption og kortsigtet økonomisk gevinst

Nogle af de aktører, der arbejder politisk og juridisk med at beskytte og udvide naturområder, møder ofte en barriere i forhold til de magtstrukturer, der defineres af private virksomheder eller enkeltpersoner og politikere. Flere rapporterer om, at bestemte tiltag, såsom skovfældning eller bebyggelse på naturområder, er blevet godkendt uden at have været igennem en ordentlig screening, fordi det kan skabe kortsigtet profit. Andre nævner, at de har erfaret, hvordan lokale politikere har været i lommen på bygherrer i forhold til at godkende byggetilladelser.

Græsrodsaktør	Mission
Arternes Ambassadører	At være et støttende organ for lokale arts-ambassadører og -ambassadører. Artsambassadører arbejder for at give stemme til, skabe repræsentation for og udbrede kendskab til vilde og ofte lokale arter i Danmark.
Biobevar	At deltage aktivt i beskyttelsen af den nationale arts- og oplevelsesrigdom i udvalgte danske lokalområder gennem oplysning, dialog og krav om ansvarsfuldt arbejde med naturens bedste for øje.
Dyrenes Alliance	At skabe en bedre verden for dyr og miljø gennem oplysning, fællesaktiviteter, demonstrationer, veganske smagsprøveuddelinger og sociale events, workshops og debataftener.
Skovgro	At plante og forvalte skove i lokalsamfund for at beskytte drikkevand, øge biodiversiteten og modarbejde klimaforandringer ved at fremme borgeres medejerskab og aktive deltagelse i den grønne omstilling.
Stop Ecocide Danmark	At stoppe ecocide (drab på økosystemer) og gennem pres på danske politikere arbejde for, at ecocide bliver anerkendt som en international forbrydelse på linje med folkedrab, så de ansvarlige kan retsforfølges.

Svært at samarbejde på tværs af græsrodder

Selvom de fleste af græsrodderne oftest samarbejder godt med andre organisationer og græsrodder, nævner flere, at det alligevel kan være en udfordring. Det kan både skyldes, fortælles det, at nogle har mere aggressive og direkte diskurser end andre. Men det kan også skyldes, at de fleste græsrodder søger om midler igennem de samme fonde, og derfor kan være mere tilbageholdende med at samarbejde.

5.3. Strategier for organisering af handling

Positiv naturaktivisme: Kreativitet, fantasi og glæde fremfor kritik

Selvom aktørerne arbejder kritisk i forhold til det etablerede politiske og økonomiske system, har flere af dem mere fokus på at skabe positive og kreative oplevelser og fortællinger, der skal fremme menneskers forbindelse med naturen. Flere af dem, især Skovgro og Arternes Ambassadører, bruger eksplicit kunst, leg og kreativitet i deres aktiviteter:

”Den energi, vi er drevet af, handler meget om glæde, begejstring, kreativitet og fantasi. Det synes jeg er lidt en mangelvare indenfor naturaktivisme, som ofte er drevet af vrede og protest, skuffelse og bekymringer. Vi forestiller os hellere, hvad vi gerne så ske, så det er et lidt andet greb. Nogle har kaldt det for poetisk aktivisme.” (Arternes Ambassadører)

Den brede og pragmatiske mobilisering

Flere nævner, at de for at komme bredt ud er bevidst pragmatiske i forhold til, hvordan de rammesætter deres arbejde i forskellige kontekster: ”Hvis vi vil interagere med samfundet, bliver vi nødt til at arbejde på en måde, hvor vi trækker en elastik frem og tilbage alt afhængigt af, hvem vi taler med” (Skovgro). Flere aktører arbejder også eksplicit med politikere og organisationer, som de ikke nødvendigvis er fuldstændig enige med.

Måske skal vi begynde at jagte lykken ud fra nogle helt andre kriterier end dem, vi bruger i dag?

Strategisk pluralisme: Der skal være plads til alle

Samtidig er flere aktører bevidste om, at der er behov for en bred palette af metoder, både kritiske og positive, som kan tale til forskellige mennesker og i samhørighed afføde samfundsmæssig forandring. Som en siger: ”I denne bevægelse tror vi også på, at der skal være plads til forskellige positioneringer. Faktisk vil bevægelsen være mindre stærk, hvis vi ikke får udfyldt alle hullerne” (Dyrenes Alliance).

5.4. Medvind, succeser og resultater

Bred mobilisering: Konkret, nemt og lokalt

Flere aktører fremhæver, at fordi de har adopteret en mindre protestlignende og aktivistisk tone, har de været i stand til at mobilisere bredt. Arternes Ambassadører fortæller, at deres succes med mobilisering blandt andet skyldes, at de har formået at gøre det nemt og konkret at være en del af bevægelsen som artsambassadør for en plante- eller dyreart, ligesom de har forsøgt at fokusere deres arbejde lokalt, så folk kan repræsentere lokale arter. Andre fortæller om offentlige arrangementer, de har afholdt, hvor der deltager langt flere end de turde drømme om.

Konkrete politiske og juridiske sejre

Nogle aktører, blandt andet Biobever, nævner, at de har haft succes i forhold til lokale juridiske sager, for eksempel om beskyttelse af naturområder. Det kan være alt lige fra medhold fra planklagenævn til at bringe en sag for Landsretten og dermed skabe offentlig opmærksomhed.

Netværk, videndeling og offentlig omtale laver ringe i vandet

Flere af aktørerne rapporterer om, at de mest positive erfaringer, de har haft, handler om de netværk, deres arbejde har affødt. Mange af aktørerne har, i deres egen organisation og i samarbejde med andre, skabt databaser af viden og guidebøger til, hvordan man fx opretter en lokal forening eller starter et netværk op. I mange tilfælde har deres arbejde medført positiv medieomtale, hvilket så igen har været med til at udvide deres netværk af medlemmer og samarbejdspartnere samt kontakt til politikere, lokalt og nationalt.

5.5. Natursyn, narrativer og spirende visioner

Alternative natursyn: En “win-win”-situation

Alle aktørerne repræsenterer alternative syn på menneskers etiske og politiske forhold til naturen og andre arter. Hvis man ikke mærker og forstår naturen, som en siger, mister man ”respekten for naturen og for dyrene” (Biobever). Mange af aktørerne taler eksplicit om, at vi må fremme post-antropocentriske natursyn og har interne og eksterne diskussioner om natur-kultur-forbindelser og hvordan de i deres praksisser bedst kan sørge for, at naturen trives. For eksempel arbejder Arternes Ambassadører for at give vilde arter en stemme i et land som Danmark, hvor landskabet og naturen er ekstremt præget af menneskelig aktivitet: ”Det er ikke helt forkert at sige, at man har udelukket de omkring 39.000 andre arter i Danmark fra beslutningerne” (Arternes Ambassadører). Det indebærer for flere

af aktørerne et opgør med at betragte naturen og andre arter som noget, vi ejer og kan bruge, som vi vil. Som Dyrenes Alliance fortæller, så er deres vision en verden, hvor ”vi ikke ser dyr som ejendom, som produkter, som underholdning eller nogen, vi skal bruge til et bestemt formål. Dyr må gerne være til, fordi de bare er dem, de er, uden at de har et bestemt formål”.

Flere ser et stort potentiale i, at vi får genskabt forbindelsen til naturområder og andre arter. Både på et samfundsmæssigt plan, men også på et personligt plan i forhold til trivsel, lykke og sundhed. Det betragtes som en ”win-win”-situation, da stærkere naturforbindelser både kan bidrage til mere handling i forhold til at beskytte klima og biodiversitet, men også kan modvirke den ”høje grad af mistrivsel, som der er i ret mange moderne vestlige samfund” (Arternes Ambassadører). Som flere af aktørerne peger på, så er der mange andre ting end profit og grådighed, der kunne styre vores behov og lykke. Som en siger: ”Måske skal vi begynde at jage lykken ud fra nogle helt andre kriterier end dem, vi bruger i dag?” (Stop Ecocide).

Nogle aktører drømmer også om, at deres alternative natursyn bliver normaliserede og formaliserede på institutionelt plan. For eksempel drømmer Arternes Ambassadører om, at det at repræsentere en art i fremtiden er en bredt anerkendt og ligefrem formaliseret rolle, som for eksempel findes i alle kommuner: ”Ligesom man har naturvejledere eller et byråd for børn og unge i rigtig mange kommuner, så kunne man også have en skare af artsambassadører”.

Demokrati og fælles adgang til naturen og jorden

Flere græsrodder taler om, at et nødvendigt element i omstillingen til mindre antropocentriske natursyn og grønnere samfund er demokratisk inddragelse af civilbefolkningen i beslutningsprocesser, madproduktion og naturbevaring. En af aktørerne drømmer om, at flere borgere kan være med til at opkøbe landbrugsjord og gamle overdrev og gøre det til fælles steder for dyrkning:

”Vi skal indtænke borgerne i systemet i forhold til adgang til jorden. Jeg har en drøm om, at vi får genaktiveret vores demokrati, og at borgere med langt større værdighed bliver inviteret ind i de større forandringer, vi skaber i vores samfund”. (Skovgro)

“

**Vi prøver
at skabe
initiativer, der
gør problemerne
mere synlige,
så folk kan forstå
og forholde sig
til, hvad der
faktisk sker.**

- Os Om Havet

6. Blå økosystemer

6.1. Præsentation af aktører

Selvom Danmark er omsluttet af vand, overskygger den grønne omstilling ofte den blå. Disse græsrodder arbejder for at fremme beskyttelsen af det danske havmiljø, søer og vandløb. Det gør de igennem fællesskabsdannelse, praktisk og folkeligt engagement, undervisning, borgerdreven videnskab og opbygning af lokale produktions- og forsyningskæder. For dem er hverdagsaktioner, opmærksom omsorg og positivt engagement motoren i at skabe håb. Aktørerne er forenet i en bevægelse, der vil ændre vores behandling af havmiljøerne og blå fødevarer systemer fra at være degenerativt til at være regenerativt.

6.2. Modvind, udfordringer og barrierer

Den dominerende økonomiske tankegang ”dræber havene”

Alle aktører fremhæver, at de står over for dybe, systemiske barrierer i deres arbejde. De dominerende økonomiske og samfundsmæssige modeller favoriserer fortsat kortsigtede gevinster, ressourceudvinding og et utilitaristisk tankesæt, hvilket gør det vanskeligt for regenerative, lokalt forankrede tilgange at slå rod og blomstre. For eksempel i forhold til økonomisk støtte: ”Den europæiske landbrugsstøtte er helt skæv. Den favoriserer monokultur i stor skala, og den dræber havene” (Havhøst).

Håbløshedskultur

Aktørerne påpeger, at de i befolkningen møder en udbredt opfattelse af ansvarsfralæggelse og håbløshed: ”Nogen andre bør gøre noget først, og derfor har mine ændringer og min handling ingen relevans” (NOWD). Flere af aktørerne taler også om, at der er behov for et dybt mentalt skifte i den vestlige verden i forhold til, hvad der er bæredygtigt og ej.

Græsrodsaktør	Mission
Havhøst	At fremme havdyrkning og fødevareproduktion igennem marine nyttehaver, der genopretter havenes flora og fauna, hvor hensynet til klima og miljø er forbundet med stærke, lokale fællesskaber.
Nordic Ocean Watch Danmark (NOWD)	At beskytte havmiljøet igennem borgerdreven videnskab og oplysningsarbejde om havforureninger og deres effekter ved at arbejde kollektivt ud fra mantraet: At tage vare på havet (TAVAHA).
Os Om Havet	At forvalte og beskytte havene mod forurening og skabe en bæredygtig fremtid, hvor mennesker og natur i højere grad forenes. Det sker igennem undervisning, foredrag og strand- og havoprydninger.

Regenerativt havbrug kræver kompleks kommunikation

Det kan være en kompleks opgave for græsrodderne at formidle deres værdier og grundbegreber. For eksempel er det vanskeligt at fortælle om regenerativt havbrug på en simpel og letforståelig måde, hvilket også betyder, pointerer Havhøst, at de kan have svært ved at skabe en stærk identitet og dermed også tiltrække nye medlemmer.

Fare for greenwashing og udvanding af substansen

Flere peger på, at de har fået øget offentlig opmærksomhed de senere år, hvilket har medført, at flere virksomheder henvender sig til dem. Selvom det kan være positivt, skaber det også en risiko for, at vigtige budskaber mister substans og reduceres til buzzwords i medierne og hos de virksomheder, de samarbejder med, og dermed tjener et andet formål end det, græsrodderne har: ”Vi skal være meget strikse og skarpe i forhold til ikke ... ja, greenwashing-delen” (Os Om Havet).

6.3. Strategier for organisering af handling

Frihed, selvstændighed og lokale initiativer

Aktørerne søger at undgå rigide hierarkier og i stedet fremme initiativer fra frivillige og give lokale mennesker ansvar. For eksempel er Havhøsts fælles nyttehaver selvstændigt drevne, mens Os Om Havet og NOWD lægger særlig vægt på frivilligt drevne projekter og frihed i forhold til roller.

“Vi fanger dem mens de er unge”: Målgrupper

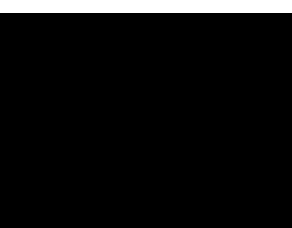
Det er et fællestræk, at aktørerne forsøger at inspirere de yngre generationer. Som en siger:

”Det er også en vigtig del af vores måde at arbejde på, at vi fanger dem, mens de er unge. Prøver at fortælle dem, at man faktisk kan spise ting fra havet, der ikke er fisk, og at man kan dyrke på en måde, der gavner miljøet.” (Havhøst)

Mens Havhøst samarbejder med Åben Skole i København og udvikler et landsdækkende program for børn, har NOWD fået indflydelse gennem deres undervisningsbog, ligesom Os Om Havet afholder events, der vækker stor begejstring blandt børnene.

Håndgribelige og praktiske oplevelser gennem fysiske arrangementer

Alle aktørerne lægger stor vægt på fysiske events – uanset om det er fællesarrangementer med fælleshaver (Havhøst), organiserede strandoprydninger (NOWD) eller ålegræs-

aktiviteter på smukke lokaliteter (Os Om Havet). De lægger vægt på håndgribelige, praktiske oplevelser, der giver deltagerne en positiv følelse af deltagelse. En særlig metode, især hos NOWD og Os Om Havet, er brugen af visualiseringer – fx ved at kategorisere og veje forskellige typer affald eller lade det indsamlede affald ligge synligt i længere tid. Hensigten er at gøre resultatet mere håndgribeligt for alle involverede: ”Vi prøver at skabe initiativer, der gør problemerne mere synlige, så folk kan forstå og forholde sig til, hvad der faktisk sker” (Os Om Havet).

6.4. Medvind, succeser og resultater

Mobilisere igennem konkrete aktiviteter

Alle aktørerne arbejder med at mobilisere borgere nationalt og lokalt igennem aktiviteter, der skaber bevidsthed og konkret forandring. Os Om Havet er fx blevet kendt for at mobilisere frivillige over hele Danmark til strandoprydninger, ålegræsrestauration (i samarbejde med forskere) og uddannelsesevents, hvilket ifølge dem selv har skabt væsentlig effekt og genklang i lokalområderne.

Komme bredt ud gennem formidling

Flere aktører har haft succes med at komme bredt ud til alle generationer igennem formidling. Os om Havet fortæller, at deres arbejde i det hele taget har fået langt mere opmærksomhed fra både medier, virksomheder og politikere de senere år. NOWD har også haft effekter i samfundet – for eksempel har de udviklet et gratis undervisningshæfte, som nu bruges i skoler, ligesom deres indsats er blevet anerkendt nationalt med gentagne invitationer til Folkemødet.

Skabe netværk på tværs af forskellige aktører

Alle tre aktører har haft positive erfaringer med at skabe netværk med forskere, organisationer og lokale borgere. NOWD har skabt en affaldsdatabase og bidrager til videnskabelig forskning. Og Havhøst har haft succes med at udvide et landsdækkende netværk af selvstændige blå fælleshaver og skabt stærke partnerskaber med både skoler og forskere. Ved at fremme fortællingen om fællesskabsbaseret regenerativt havbrug og ved at etablere et støttesystem – inklusive en dedikeret hotline – til lokale grupper, har de muliggjort hurtig og robust udbredelse af deres koncept uden topstyring.

6.5. Natursyn, narrativer og spirende visioner

Nye natursyn og en decentrering af mennesket

Aktørerne udfordrer den konventionelle opfattelse af havet som blot en ressource for menneskelig udnyttelse. De argumenterer for et grundlæggende skifte i vores syn på naturen, der indebærer en aktiv begrænsning eller decentrering af os selv. Det kræver også, som en siger, at vi må ”anerkende, at ressourcerne ikke er uendelige” (Havhøst). Havhøst taler om, at vi må ”designe et system, hvor vi kan leve af renterne uden at spise opsparingen”. Det indebærer samtidig en anerkendelse af, at naturen, inklusiv de marine

Vi prøver at skabe initiativer, der gør problemerne mere synlige, så folk kan forstå og forholde sig til, hvad der faktisk sker.

For os handler det virkelig om følelsen af forbindelse [...] ved strandopryddningerne, når folk samler affald, og dykkere ser, hvad der faktisk er dernede, føler de forbindelsen gennem oplevelsen.

økosystemer, har værdi i sig selv: ”Naturen er en værdifuld og helt afgørende aktør, hvis man kan kalde den det, i denne verden” (Havhøst). Os Om Havet forsøger netop at praktisere denne fortælling igennem deres aktiviteter: ”For os handler det virkelig om følelsen af forbindelse. [...] ved strandopryddningerne, når folk samler affald, og dykkere ser, hvad der faktisk er dernede, føler de forbindelsen gennem oplevelsen”. NOWD har et lignende udgangspunkt igennem deres koncept om TAVAHA (Tag vare på havet): Vi må passe på havet, ikke kun for vores, men også for havets egen skyld. Det indebærer et kritisk opgør med at udnytte havet og i stedet prioritere langsigtede resultater, der fremmer de marine økosystemers sundhed. Således åbner disse nye fortællinger for et mere respektfuldt, gensidigt og varigt forhold mellem mennesker og havet.

Lokal forankring, fællesskaber og bemyndigelse af borgere

Havhøst drømmer om en fremtid med lokalt forankrede, regenerative fødevarsystemer. Deres fremtidsvision afviser endeløs opskalering til fordel for at mangfoldiggøre små, naturbaserede løsninger. NOWD sigter mod at dyrke et bredt ”havelskende” fællesskab, hvor miljøomsorg bliver lige så rutinemæssigt som vores daglige sociale liv. Deres vision omfatter styrkelse af unge og integration af havbevidsthed i uddannelse og samfundsliv. Og Os Om Havet forestiller sig et Danmark, hvor bevidste daglige handlinger – som at reducere engangsplastik – er en selvfølge, og hvor alle føler sig bemyndigede til at bidrage til et sundere hav gennem små, tilgængelige skridt.

“

**Vi skal
ikke bare
reparere
vores ting,
men også
vores
hoveder.**

- Repair Cafe Danmark

7. Produktion, forbrug og reparation

7.1. Præsentation af aktører

Disse aktører beskæftiger sig med produktion, reparation og genbrug af ressourcer og fødevarer. De arbejder især med at skabe alternative infrastrukturer og kompetencer til den moderne forbrugskultur, der anses som skadelig for mennesker, miljø og klima. Derudover er mange af aktørerne båret af et socialt formål. For det første i forhold til at skabe fællesskaber omkring deres aktiviteter såsom at reparere tøj eller køkkenudstyr, bygge med genbrugsmaterialer eller lave og spise overskudsmad sammen. For det andet i forhold til at hjælpe socialt og økonomisk udsatte, især i forhold til at skaffe, distribuere og lave mad. Gennemgående for aktørerne er, at de forsøger at skabe konkrete fysiske rammer for at inkludere mennesker i bæredygtige, naturvenlige og cirkulære værdier og praksisser. De nævner alle, at de er politisk motiverede, men at de forsøger at skabe forandring igennem konkret handling og samarbejde.

7.2. Modvind, udfordringer og barrierer

Manglende ressourcer: Tid, plads, penge og personer

Alle aktørerne nævner, at de møder større eller mindre udfordringer i forhold til at skaffe tid, plads og økonomisk støtte til deres arbejde. Som Repair Cafe Danmark fortæller: Hvis de fik nogle flere ressourcer, ville de kunne ”flytte utrolig meget. Vi kunne jo lave en permanent reparationsbutik i København, hvor vi havde undervisning hver uge. Vi kunne lave en masse initiativer, hvis vi havde nogle faste kvadratmeter” (Repair Cafe Danmark). Derudover har flere af aktørerne begrænset erfaring med at skrive fondeansøgninger, hvilket er udfordrende, når man på daglig basis skal drive en organisation. Ligesom flere af de andre fortæller Skraldecaféen om, at de møder udfordringer i forhold til at skaffe frivillig arbejdskraft: ”Hvis ikke det bliver det økonomiske, vi lukker på, så bliver det manglen på frivillige”.

Rigid administration og utilstrækkelig lovgivning

Repair Cafe Danmark nævner, at virksomheders planlagte forældelse af produkter har en stor effekt på vores overforbrug af ressourcer, men at lovgivningen for at begrænse det er utilstrækkelig. Skraldecaféen nævner, at det har været svært for dem at få tilladelser til at være på bestemte lokationer. Og Stop Spild Lokalt fortæller, at fødevarerlovgivningen begrænser dem: Selvom de er en madspildsorganisation, skal de registreres som et almindeligt supermarked og leve op til samme krav og regler som dem, hvilket både er besværligt og fremstår meningsløst.

Forbrug, vaner og smid-væk-kultur

Flere nævner, at en stor udfordring for kampen for et bedre miljø og klima generelt er indgroede vaner og handlingsmønstre i vores vestlige forbrugs- og smid-væk-kultur. Både hvad angår materialer og mad. Som Stop Spild Lokalt fortæller, bliver der på verdensplan cirka kasseret 1/3 af den producerede mad, cirka 9000 ton om året i Danmark – både i

“

**Vi skal nok kigge indad som mennesker.
Det kræver en enorm adfærdsændring.**

Græsrodsaktør	Mission
Maker	At fremme bæredygtighed og iværksætteri med fokus på Open Source-hardware, cirkulært design, genbrug og lokal produktion.
Repair Cafe Danmark	At motivere frivillige, forbrugere, foreninger og kommuner til deltagelse i reparationscafeer og derved reducere affald, ændre forbrugsmønstre og skabe viden om og lyst til den grønne omstilling.
Skraldecaféen	At bekæmpe madspild igennem et fællesskabsdrevet, socioøkonomisk køkken, der laver private og offentlige arrangementer. Mantraet er: Mad med mening.
Stop Spild Lokalt	At reducere madspild og hjælpe økonomisk udfordrede borgere med at få mad på bordet gennem lokale madoaser over hele landet.

husholdninger, i supermarkeder og i produktionsfasen. Det skyldes blandt andet, ifølge dem, at vi lever i en kultur, hvor vi forventer, at alt altid er til rådighed: ”Vi skal nok kigge indad som mennesker. Det kræver en enorm adfærdsændring”.

7.3. Strategier for organisering af handling

Nye vaner kræver uddannelse, dannelse og videndeling

Alle græsrodderne forsøger at skabe og dele viden og erfaring i forhold til alternative måder at producere, forbruge, reparere og distribuere på. Både med deres medlemmer, lokale borgere og med skoler og gymnasier. For eksempel har Repair Cafe Danmark opbygget et stort netværk af viden i forhold til, hvordan man reparerer forskellige ting, men også i forhold til, hvordan lovgivning ser ud på området, hvordan det påvirker forbrugsmønstre og hvordan lovgivningen kan ændres. Stop Spild Lokalt nævner, at de også fungerer som et viden- eller kompetencecenter, der deler viden og erfaring med andre organisationer, virksomheder, skoler og gymnasier.

Gensidig hjælp og fælles handling skaber god kultur

Alle aktørerne nævner, at deres arbejde er båret af, at man som frivillig eller besøgende i deres organisationer laver ting i fællesskaber: Man hjælper hinanden, lærer af hinanden, bliver inspireret af hinanden. Fx fortæller Skraldecaféen, at det er deres ambition at gøre deres madspildsorganisation til et fællesskabssted: ”Det skal være et åbent sted, hvor folk kan møde nye mennesker, skabe nogle netværk, socialisere og lære sammen”.

Samarbejde med andre aktører lokalt, nationalt og internationalt

Nogle af organisationerne er en del af internationale bevægelser, som inspireres af hinanden og samarbejder på tværs. For eksempel arbejder Repair Cafe Danmark internationalt i forhold til at skaffe viden om og påvirke EU-lovgivning angående ressourceforbrug og planlagt forældelse. Derudover samarbejder aktørerne ofte med kulturhuse, biblioteker, skoler, kommuner, virksomheder (fx supermarkeder) og lokale aktører.

Handling og bred mobilisering fremfor politisk dogmatik

Aktørerne er alle politisk drevne i den forstand, at de ønsker at ændre nogle strukturer i samfundet. Men deres medlemmer, frivillige og brugere er samtidig meget forskellige i forhold til demografi og partipolitisk orientering. Aktørerne fokuserer mindre på at have stærke politiske holdninger og mere på at mobilisere og motivere folk til at praktisere bæredygtige værdier, som alle kan være en del af.

7.4. Medvind, succeser og resultater

”Sammen er vi stærkere”: Succes i fællesskaber

De fleste positive oplevelser, der fremhæves af aktørerne, relaterer sig til fællesskaber og sociale arrangementer. Maker fortæller om, at deres medlemmers største drivkraft og lyst skabes igennem den fællesskabsbaserede og samarbejdende kultur, der findes i deres hus, ligesom de har haft stor succes med at drive projekter, der handler om at skabe viden- og handlingsnetværk for unge mennesker i forhold til at skabe grønne iværksættere, som eksperimenterer med bæredygtig produktion. Repair Cafe Danmark nævner, at deres drivkraft kommer fra det sociale fællesskab blandt frivillige og gæster: ”Sammen er vi stærkere, sammen er det sjovere, sammen er vi dygtigere”.

”Mad er mere end bare mad”: Social og økonomisk hjælp

For Skraldecaféen og Stop Spild Lokalt er det en væsentlig del af deres arbejde og succeskriterier at hjælpe socialt og økonomisk udsatte mennesker med at få mad på bordet og skabe muligheder for fællesskab. Skraldecaféen fortæller fx, at de har haft adskillige positive erfaringer med at skabe sociale rammer for ukrainske flygtninge. Som de siger: ”Mad er mere end bare mad, mere end bare det, vi skal have i maven. Det skaber alt muligt andet”.

Bred mobilisering giver øget handlekraft

Flere af organisationerne fortæller om, at det har været overvældende, hvor stor tilslutning og støtte, de har fået, og hvor meget, de er vokset i antallet af medlemmer og lokale organisationer. Det gælder især Repair Cafe Danmark og Stop Spild Lokalt. Som førstnævnte fortæller: ”Jo større man bliver, jo flere vil også samarbejde med en. Og jo mere organiserede og politiske kan de også blive”.

Man skaber jo ikke forandring ved at sidde på sin flade. De globale producenter har aldrig nogensinde rettet sig ind efter det.

7.5. Natursyn, narrativer og spirende visioner

I fællesskaber kan vi skabe alternative forbrugsmønstre

Det er aktørernes gennemgående vision, at vi skal skabe en anden samfundskultur omkring vores produktion og forbrug af ressourcer og mad. Der er så mange produkter og madvarer, der bliver smidt ud, og det kan vi i fællesskab være med til at ændre. Som Repair Cafe Danmark siger:

”Vi skal ikke bare reparere vores ting, men også vores hoveder. Det er folks mentalitet som forbrugere, vi kan ændre. Er det Musk og andre kapitalstærke mennesker, der skal have lov at bestemme, hvordan verdens ressourcer bruges? Eller er det os, som kollektive forbrugere? Det er den kamp, vi skal tage. Man skaber jo ikke forandring ved at sidde på sin flade. De globale producenter har aldrig nogensinde rettet sig ind efter det.”

Flere nævner også, at vi skal skabe en bedre kultur om at dele og lave ting i fællesskaber. Det er både godt for vores mentale sundhed, vores individuelle økonomier og vores ressourceforbrug: Som Skraldecaféen siger:

”Jeg tror, at vi kan skabe samfundsforandringer, hvis vi begynder at italesætte, at vi kan spare så mange ressourcer og få det bedre, hvis vi begynder at lave mere mad sammen. Ikke bare mad, men også i forhold til strøm og vandforsyninger. Vi kunne spare rigtig meget, både økonomisk og ressourcemæssigt, hvis vi gjorde mere sammen.”

Rammer for kreativitet og nysgerrighed

Flere aktører taler om, at vi skal skabe betingelser for, at mennesker kan eksperimentere og tænke kreativt i åbne og nysgerrige mulighedsrum. Som maker siger: ”Hvis vi skaber de rigtige rammer, kan det måske føre til nogle mere konkrete løsninger på nogle af de her store planetære udfordringer”. De rammer handler blandt andet om, at vi skal være åbne og anerkendende over for, at andre folk ikke altid ved så meget om bæredygtige materialer, om reparation, om madspild, om genbrug – eller om klima, miljø og biodiversitet i det hele taget. Og så handler det om at vise, at der faktisk findes alternativer til de dominerende måder at producere og forbruge på: ”Det eksisterer jo allerede, så det handler jo bare om at komme ud og gøre folk opmærksomme på det” (Maker).

Genskabe kærligheden til materialer og håndens arbejde

Mange af aktørerne har også en vision om, at vi i højere grad skal danne folk til at bruge deres hænder og skabe kærlighed og lyst til at bygge, reparere, genbruge og lave mad med andre. Konkret, fysisk arbejde kan gøre vores personlige bidrag til den grønne omstilling mere ligetil og håndgribelig:

”For os er handling noget, der skaber håb. Vi kan lære mennesker at reparere, bygge og gentænke ting, så folk ikke er passive i forhold til de planetære udfordringer, vi står overfor. Hvis du lærer, hvordan du bygger, reparerer og gentænker ting, kan du blive en del af den nødvendige omstilling.” (Maker)

“

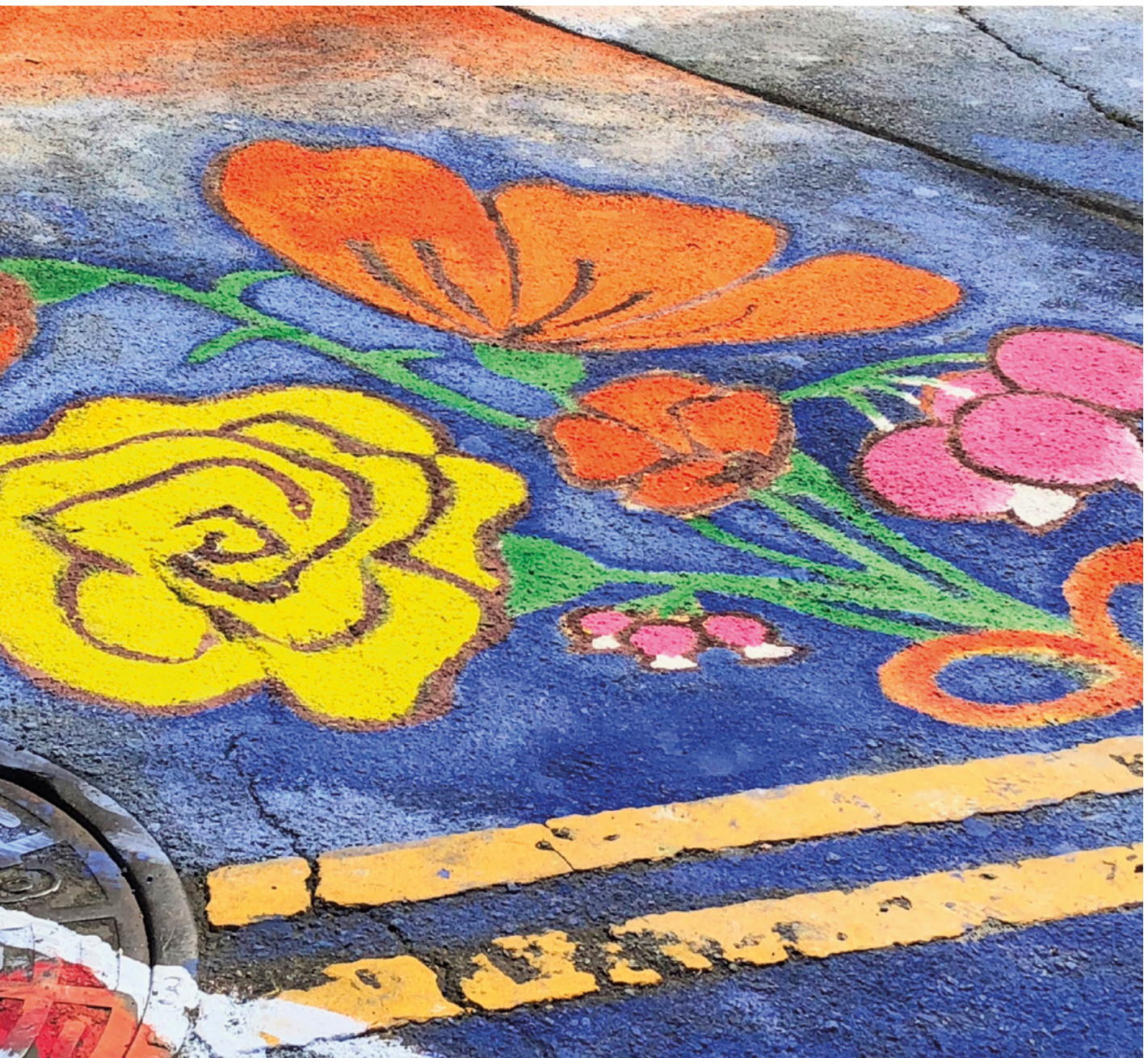
**Vi skal give
plads til
kærlighed og
glæde i vores
aktivisme,
og en lille
smule magi.**

- ØkoKøn

8. Kunst, formidling og dannelse

8.1. Præsentation af aktører

Disse græsrodder arbejder med at formidle og skabe dialog om de planetære kriser igennem kunst og undervisning. Vi har talt med kunstkollektiver, politiske organisationer og undervisningsorganisationer, som forsøger at skabe klimamobilisering igennem fantasi, leg, sprog, videndeling, dialog og arbejde med konkrete materialer. Nogle er aktivistisk anlagt i deres arbejde, andre fokuserer på at formidle til bredere målgrupper. På forskellig vis arbejder de kreativt med at skabe rum for klimarefleksion og -handling. Rum, hvor mennesker kan forestille sig alternative fremtider, der er baseret på at skabe omsorg, opmærksomhed og samarbejde med andre mennesker og arter frem for nytteværdier og økonomisk vækst.

Græsrodsaktør	Mission
Earthwise Residency	At fremme kunstnerisk og videnskabeligt arbejde, der har en omsorgsfuld og holistisk tilgang til klimakrisen og går ud fra, at levende væsner er forbundne og har lige rettigheder på denne planet.
KRÆ Syndikatet	At genoverveje, hvordan vi som mennesker bebor denne planet igennem udstillinger, events og workshops, der arbejder poetisk, sansebaseret, mystisk og videnskabeligt.
Linh Le (medlem af kunstkollektivet Becoming Species)	Becoming Species, som Linh Le er medlem af, sætter fokus på arternes overlevelse, biodiversitet og den aktuelle klimakrise igennem aktivistisk kunst. De ønsker at give naturen stemme, bevægelse og udtryk.
Mycelium	At fremme en anti-kapitalistisk og anti-individualistisk filosofi i lyset af de planetære kriser igennem skriftlige udgivelser, forskellige kunstformer og deltagelse i demonstrationer og aktivisme.
NOAH: ØkoKøn	At arbejde for lige muligheder for alle køn og grupper i lyset af klimakrisen samt synliggøre, hvordan kvinder og queer-personer er mere udsatte over for klimaforandringer end andre.
NOAH: Grøn Dannelse	At uddanne mennesker, især unge, til at få et tættere forhold til naturen og forstå sammenhænge mellem økonomi og klima- og miljøkriserne. De laver fx undervisningsmateriale og workshops.
Klimaakademiet	At skabe netværk og støtte organisationer og enkeltpersoner i at skabe handling i forhold til klima- og biodiversitetskrisen igennem kurser, masterclasses, workshops og meget andet.

8.2. Modvind, udfordringer og barrierer

Hvordan får man penge fra dem, man kritiserer?

Næsten alle græsrodderne understreger, at deres største udfordring er ressourcer, især økonomisk støtte. Earthwise Residency fortæller fx om, at det eksisterende støttesystem for kunst er vanskeligt at navigere i. Klimaakademiet nævner, at det er vanskeligt for samfundsforandrende klimaorganisationer at skaffe ressourcer igennem det etablerede system: "Hele vores samfund er ikke indrettet til det. Det er indrettet til at beskytte den type organisationer, som vi gerne vil have i forvejen". Andre nævner, at det som politisk organisation kan være svært at etablere et samarbejde med aktører, der arbejder inden for det etablerede system, som for eksempel kommuner, styrelser eller vidensinstitutioner.

Alt skal kapitaliseres: Ideologiske og kulturelle barrierer

Aktørerne nævner flere ideologiske og kulturelle udfordringer. Earthwise fortæller, at kunstverdenen stadig er præget af klasseskel og individualisme i forhold til, hvem der dyrker og arbejder med kunst, hvorfor det kan være udfordrende at skabe samfundsforandrende fællesskaber inden for den verden. Derudover nævnes samfundsindividualisme- og narcissisme, affødt af kapitalismen som økonomisk system, som strukturelle barrierer i forhold til at bruge vores kollektive fantasi til at skabe alternative verdener. Mycelium påpeger også, at vores samfund ikke værdsætter eller dyrker idealer, der ikke er nytteorienterede: "Folk gør deres

fritid eller hobbyer til noget, der kan omsættes – de kapitaliserer på deres hobbyer”. NOAH: Grøn Dannelse nævner derudover, at det kan være svært at mobilisere unge mennesker, fordi digitale underholdningsplatforme og sociale medier lokker: “Vi kunne sagtens råbe højere, men vi kan ikke penetrere det. Så jeg ved ikke, hvordan vi kommer videre herfra”.

Udbrændthed, strategidilemmaer og ideologiske grøfter

Næsten alle græsrodderne fortæller, at de er ramt af emotionel og strategisk frustration. Linh Le fra Becoming Species nævner, at arbejdet med klima – og den modstand eller indifferens, man som klimaaktivist møder fra resten af samfundet – ofte fører til udbrændthed blandt aktivister. Derudover møder flere aktører strategiske dilemmaer i forhold til, hvor de skal bruge og organisere deres begrænsede tid og energi, hvilket især skyldes, at der ikke bare er tale om en klimakrise, men en mangfoldig polykrise: ”Klimabevægelsen er blevet mindre stærk og organiseret, fordi der er så mange kriser på samme tid” (Linh Le).

Klimaakademiet fortæller derudover, at de internt i organisationen og i samtaler med deres netværk har mange svære refleksioner over, hvordan den grønne fløj skal mobilisere flere mennesker. Har den grønne bevægelse fejlet i forhold til at tale ind i for snævre og ideologisk forankrede kredse? Klimaakademiet fortæller:

”Jeg tror, at vi står over for nogle ret store transformationer af, hvad for nogle narrativer vi skal mobilisere omkring... Jeg tror slet ikke, at vi er begyndt på at overveje, om vores strategier egentlig har slået fejl på nogle måder... Jeg er bange for, at mange aktører graver sig endnu dybere ned i deres ideologiske grøfter.”

NOAH: ØkoKøn fortæller også, at deres forsøg på at kæde klimadagsordenen sammen med andre problemer, især ulighed mellem kønnene, er udfordrende på et strategisk niveau i forhold til at nå bredt ud, da det for mange er et mere komplekst budskab at forstå og acceptere.

8.3. Strategier for organisering af handling

Myceliske, åbne og kreative rum

Kunstgrupperne arbejder med en åben og kreativ måde at skabe refleksion og mobilisering på. KRÆ Syndikatet forestiller sig deres arbejde som et mycelium (netværk af svampe) – decentraliseret, sammenkoblet og konstant i udvikling. For dem kan kunsten skabe et

“

Jeg tror, at vi står over for nogle ret store transformationer af, hvad for nogle narrativer vi skal mobilisere omkring... Jeg tror slet ikke, at vi er begyndt på at overveje, om vores strategier egentlig har slået fejl på nogle måder... Jeg er bange for, at mange aktører graver sig endnu dybere ned i deres ideologiske grøfter.

unikt rum, et økosystem, hvor forskellige aktører, idéer og oplevelser mødes. Earthwise Residency fortæller, at deres tilgang er bevidst udogmatisk: I stedet for at prædike, skaber og tilbyder de et "rigt kludetæppe", hvor alle frit kan finde det, der resonnerer hos dem. For dem er ukontrollerbarhed ikke en trussel, men en kilde til kreativitet. Linh Le fra Becoming Species trækker på traditionen fra 'artivisme', hvor kunst og politisk aktivisme kombineres i performative handlinger, protester og workshops. Ligesom de andre, beskriver Linh Le kunst som et rigt kludetæppe – et rum for engagement og resonans snarere end overtalelse eller belæring. Målet er ikke at ændre folks sind direkte, men at skabe betingelser, hvorunder forandring og indsigt kan opstå organisk.

Mindre moraliseren, bredere mobilisering

Andre aktører taler om, at de forsøger at tale til et bredt publikum i deres foredrag og workshops ved at være mere opklarende, lyttende og inddragende fremfor moraliserende. Klimaakademiet forsøger at skabe læringsrum, hvor alle i højere grad får "paraderne ned". Det skyldes især, fortæller de, at klimadebatter kan være meget sentimentale, dømmende eller ideologiske, og at det i nogle kontekster kan være en større fordel at skabe en forståelse for grundproblemerne i forhold til de planetære kriser og derfra omsætte det til, hvordan man i praksis kan handle ud fra den forståelse.

Et økosystem af klimaaktører

Fælles for aktørerne er et argument om, at vi må forstå den grønne omstilling som et økosystem af forskellige aktører, der på hver deres måde kan bidrage til den grønne omstilling. Nogle arbejder på mere reformistiske måder, nogle på mere revolutionære. Nogle formidler, nogle blokerer. Nogle laver kunst, nogle skriver rapporter. Og de tilgange udelukker, fortæller flere aktører, ikke nødvendigvis hinanden. Men det er vigtigt at gøre alle klar over, at de har en rolle. For eksempel fortæller Klimaakademiet:

"Der har været nogle meget snævre billeder af, hvad det ville sige at være engageret i den grønne omstilling. For eksempel er der nogle meget klare arketyper som Greta Thunberg-aktivisten. Men vi kan se, at der er rigtig, rigtig mange mennesker, der egentlig på alle mulige måder arbejder på det her. Det handler om at finde din rolle ... Altså vi har en ret pluralistisk tilgang."

8.4. Medvind, succeser og resultater

At skabe forvandlinger og brud i det sociale rum

Alle aktørerne fortæller, at de fleste af deres positive oplevelser opstår, når de faciliterer fælles dialoger, læringsrum og kreative processer med forskellige typer mennesker. Christine fra Earthwise fortæller fx, at de bedste oplevelser finder sted, når de formår at formidle deres omgivers unikke atmosfære og betydning igennem performativ kunst. Hun nævner også deres work-aways, hvor det at opleve reel forvandling, når folk arbejder med jorden og naturen, bliver et konkret tegn på succes. Trine fra Earthwise fortæller også om, at de finder glæde i at skabe kontakt med børn og tilbyde dem hands-on-læring, der planter nysgerrighed og omsorg for miljøet. For kunstkollektivet Mycelium opstår de stærkeste øjeblikke, når de organiserer i fællesskab – når gruppen samles og handler kollektivt. De definerer succes som det "at skabe brud i det sociale rum, hvor man for en kort stund føler, at man kan trække vejret".

At ændre etablerede diskurser

De aktører, vi her har talt med, oplever ikke konkrete resultater på samme måde som fx klimaaktivisterne eller medlemsorganisationerne. Flere af kunstgrupperne fortæller, at det er svært at måle deres succes ud fra mere traditionelle standarder som opskalering eller penge. I sig selv betragter de det som en succes at stille spørgsmålstejn ved og udfordre dominerende fortællinger i praksis. Klimaakademiet fortæller også om, at de ofte har positive oplevelser med at ændre diskurser og skabe læringsrum. Blandt andet når de

har talt med organisationer, der ikke nødvendigvis deler deres syn, fx større industrier, og der er blev skabt et rum for nye begreber såsom afvækst (degrowth):

”Vi endte i nogle diskussioner med spørgsmål fra publikum, der nærmest var sådan helt degrowth-agtige, hvor folk klappede ad det. En masse erhvervsfolk som sidder og klapper ad degrowth, altså fordi de kunne sagtens forstå det, når man havde forklaret baggrunden ... Den oplevelse synes jeg faktisk er ret livgivende, og det finder sted oftere, end man skulle tro.”

8.5. Natursyn, narrativer og spirende visioner

At forbinde sig til steder

På hver deres måde udfordrer aktørerne dominerende paradigmer og skaber rum for håb og alternative fortællinger. Det gælder især deres visioner for menneskets relationer til resten af naturen, hvor de alle eksplicit eller implicit tilskriver sig post-antropocentriske principper i forhold til at skabe respektfulde og omsorgsfulde relationer til det mere-end-menneskelige.

For KRÆ Syndikatet er den gængse opdeling mellem natur og kultur kunstig og bør opløses. Det gennemsyrrer blandt andet deres kunstneriske praksis, hvor de samarbejder med naturlige processer og materialer og naturen bliver en del af selve kunstværkerne. Earthwise Residency undersøger sprogets rolle i vores relation til verden og undgår ordet ”natur”, fordi det ifølge dem skaber afstand og forstærker utilitaristiske og kapitalistiske holdninger. I stedet foretrækker de udtryk som ”landskab”, ”jord” eller ”den naturlige verden”, som fremkalder en følelse af at være formet af og indlejret bestemte steder. På den måde kan man finde håb i at genvinde de færdigheder og sanseligheder, der kan genforbinde mennesker til deres omgivelser – en vision, der kalder på, som de siger, at vi bliver ”gartnere” i vores fælles miljøer.

NOAH: Grøn Dannelse taler også om at skabe flere følelser af forbindelse – flere følelser af at høre til bestemte steder: ”Man bliver sgu lidt fortabt, tror jeg, hvis ikke man kan forbinde sig”. Myceliums vision modsætter sig reduktionen af livet til nytteværdi og går bevidst imod romantiserede forestillinger om naturen, idet de anerkender dens kompleksitet, tvetydighed og potentiale for transformation. For Mycelium er fremtiden mangfoldig og åben, formet af en forpligtelse til at udvide solidariteten på tværs af arter og ud over det menneskelige.

Nye liv i fællesskab: Lavere tempo, mere glæde, mere lokalisering

Flere nævner også, at vi i fremtiden skal basere vores forestillinger om det gode liv på mindre produktivitet og arbejde, lavere tempo, mere lokal forankring og flere fællesskaber. KRÆ Syndikatet baserer deres praksis på en feministisk og aktivistisk fortolkning af afvækst og placerer omsorg som både grundværdi og praktisk tilgang.

Linh Le fra Becoming Species taler om fremtiden som en, hvor folk har tid og frihed til at være til stede i deres omgivelser – et samfund, der ikke er drevet af profit, men af nærvær. Mycelium forestiller sig i samme stil en fremtid med et fællesskab, der ikke defineres af udvinding eller effektivitet, men af mangfoldighed, modstand og fejring.

NOAH: ØkoKøn deler den vision: ”Vi kan også løse problemerne med vores følsomme tilgang til verden – vi skal give plads til kærlighed og glæde i vores aktivisme, og en lille smule magi”. Og NOAH: Grøn Dannelse taler om, at det tempo og de globale målestokke, vi lever efter kollektivt og individuelt, dræner kloden og os selv og skaber ængstelse, apati og passivitet:

”Verden må faktisk godt indskrænke sig en lillebitte smule. I så mange år har vi snakket om globalisering: vi skal have et udsyn og vide, hvad der sker rundt omkring i verden. Men jeg tror faktisk, vi har brug for at lave den modsatte bevægelse.”

“

**Vi ser ind
i en fremtid,
hvor samfundet
kommer til
at ændre sig
radikalt.**

- cirka cph

9. Alternative økonomiske systemer

9.1. Præsentation af aktører

Disse græsrodder arbejder med at gentænke og påvirke det nuværende økonomiske system – finansverdenen, virksomheder og vores generelle forbrugs- og produktionsmønstre på individuelle og kollektive niveauer – mod en planetært bæredygtig og demokratisk struktur. En af aktørerne arbejder igennem formidling og kortlægning specifikt med at presse finansaktører som banker og pensionskasser til at stoppe med at investere i selskaber, der leder efter olie, gas og kul. En anden forsøger at skabe fællesskaber, der kan udtænke og praktisere måder, hvorpå en afvækst-økonomi kunne se ud på forskellige niveauer. Den tredje forsøger at bygge bro og skabe rammer for, at forskellige typer af økonomiske organisationer kan blive planetært bæredygtige ved at oversætte abstrakte samtaler til konkrete løsninger. Fælles for dem er, at de forsøger at fremme og eksperimentere med, hvordan et demokratisk og bæredygtigt økonomisk system i forhold til både produktion, forbrug og investeringer kan se ud.

9.2. Modvind, udfordringer og barrierer

Et stort hangarskib, der skal ændre kurs

Mange aktører oplever at arbejde imod stærke økonomiske og politiske interesser. Store selskaber fortsætter med at investere massivt i fossile brændsler som olie, kul og gas, hvilket underminerer den grønne omstilling. Samtidig præges den offentlige debat af støj og greenwashing, hvor virksomheder fremstår bæredygtige udadtil, men i praksis investerer i klimaskadelig aktivitet. Denne udvanding af bæredygtighedsbegrebet skaber frustration blandt aktører, som oplever, at gode intentioner ofte ender med kompromiser. Som én aktør udtrykker det: ”Der er en følelse af en langsom modificering eller udvanding af, hvad bæredygtighed betyder. Man starter med én intention, men ender med noget helt andet” (cirka cph). Center for Nordic Sustainable Finance nævner ligeledes, at det kan være en udfordring at trænge igennem offentligheden, når en bank som Nordea, der har investeret milliarder i selskaber, som udleder kul, olie og gas, på deres hjemmeside

Græsrodsaktør	Mission
cirka cph	At bygge broer – socialt, kulturelt og politisk – i og mellem offentlige og private organisationer for at fremme bæredygtige løsninger gennem workshops og arrangementer.
Degrowth Copenhagen	At skabe rum og struktur for samarbejde og strategisk planlægning igennem uddannelse, aktivisme og workshops med henblik på en samfundstransformation baseret på afvækst.
Nordic Center for Sustainable Finance (Mellemborgerligt Samvirke)	At udfase finansiering af fossile projekter ved at dokumentere fossile investeringer inden for finansverdenen og dermed presse private og offentlige organisationer til grønne løsninger.

skriver, at bæredygtighed er integreret i alle dele af deres forretning. Derudover er der en oplevelse af systemisk træghed. Selvom der findes politisk interesse for forandring, er det som at forsøge at vende et hangarskib – lovgivning og finansielle institutioner er ofte forankret i indgroede strukturer, der er svære at ændre. Der er, som en aktør siger det, en “ortodoksi, som er meget svær at lave om på” (Center for Sustainable Finance).

Udfordringer i bred mobilisering: At nå ud over egne rækker

En anden udfordring er, at det kan være svært at nå ud over egne rækker. Mange oplever, at de primært engagerer folk, der allerede deler deres værdier og er aktive i forvejen. Det kan skabe en følelse af at støtte initiativer, der ville være opstået uanset, frem for at skabe reel ny forandring. Som en af aktørerne forklarer om et arrangement, de havde lavet: ”De mennesker, som dukkede op, var allerede folk, der var helt enige og i gang med mange initiativer selv. Alle de ting, vi støttede i sidste ende, var ting, som ville være sket anyway” (cirka cph).

9.3. Strategier for organisering af handling

Bæredygtige økonomier igennem uddannelse og kortlægning

Nogle af aktørerne eksperimenterer med bæredygtige forbrugsmønstre og arbejder med at udvikle og afprøve nye måder at forbruge og producere på, som respekterer planetens grænser. Andre arbejder med at udvikle uddannelsesplatforme, som formidler viden og træner praktikere i, hvordan de kan udvikle forretningsmodeller og drive virksomhed på en måde, der bidrager til, at vi som samfund holder os inden for de planetære grænser. En af aktørerne er specialiseret i at lægge pres på virksomheder og beslutningstagere gennem økonomiske analyser og kortlægning af investeringslandskaber. De bidrager med data og indsigt, der kan bruges til at påvirke politiske og økonomiske beslutninger. De forsøger især at pege på mulighedsrum: ”Hvad er det for nogle konkrete ting, vi vil have? Så kan vi forbinde det abstrakte ’Nu skal vi have en ny økonomi’ med at sige: Første skridt er A, B og C” (Nordic Center for Sustainable Finance).

Fælles kampe, forskellige metoder: Strategisk pluralisme

Flere af aktørerne taler om, hvor vigtigt det er at anvende forskellige strategier og metoder for at kritisere etablerede institutioner og udvikle alternative økonomiske systemer og vaner. Som Center for Sustainable Finance siger:

“Så er det jo rigtig fedt, at det er fokuseret på nogle fælles kampe i civilsamfundet, men at det bliver gjort med forskellige stemmer, på forskellige måder, med forskellige greb, og at vi er afklaret med, at vi ikke skal bruge alle greb”.

Ydmyge ønsker, vigtige skridt og pragmatiske samarbejder

Flere af aktørerne arbejder bevidst pragmatisk. Det handler om at samarbejde med aktører, der ikke nødvendigvis deler hele visionen. En strategi, som nævnes af Degrowth Copenhagen, er at tage udgangspunkt i en utopisk vision og derfra arbejde baglæns: Hvad skal der til for at realisere visionen? Hvilke barrierer står i vejen? Og hvem kan vi samarbejde med? Denne tilgang indebærer også at anerkende og støtte mindre radikale tiltag, der dog anses som skridt i den rigtige retning. Som Nordic Center for Sustainable Finance udtrykker det:

”Der er jo også tiltag, som ikke er superradikale, men som er skridt ned ad den vej. For eksempel at give Finanstilsynet og Nationalbanken et grønt mandat, så klimahensyn vægtes lige så højt som økonomisk stabilitet. Det er et ydmygt ønske – men et vigtigt skridt.”

9.4. Medvind, succeser og resultater

Formidling, der rammer bredt: Afvækst og Black Friday

Et eksempel på succesfuld formidling kommer fra Degrowth Copenhagen, som gennem en konkret informationskampagne formåede at gøre et abstrakt emne som økonomisk afvækst (degrowth) forståeligt og relevant for en bredere offentlighed. Kampagnen blev koblet til Black Friday – en begivenhed, der i sig selv repræsenterer forbrugsekstremer og som hvert år får stor mediedækning. Ved at bruge denne kontekst som afsæt, blev det muligt at skabe genkendelighed og samtidig udfordre normer for vækst og forbrug.

Brobygning som strategi: At skabe rammerne for samarbejde på tværs

En anden kilde til medvind er evnen til at fungere som brobyggere – at oversætte mellem forskellige perspektiver og finde fælles fodslag på tværs af aktører og sektorer. cirka cph fremhæver dette som noget, der kan skabe genklang og mobilisere: at kunne navigere mellem forskellige tankesæt og skabe samarbejde, hvor der ellers kunne være afstand. Denne rolle som formidler og oversætter er afgørende for at skabe sammenhæng og fremdrift i komplekse forandringsprocesser.

Pres, der flytter magten: Tilstrækkeligt og koordineret

Flere aktører oplever også, at det er muligt at skabe reel forandring – også hos de store og magtfulde aktører – når presset er tilstrækkeligt og koordineret. Et eksempel kommer fra Nordic Center for Sustainable Finance, som sammen med andre grønne bevægelser,

Det handler om at give slip på kontrol og acceptere, at bæredygtighed ikke kommer til at ske top-down.

herunder Den Grønne Ungdomsbevægelse, har været med til at lægge pres på Danske Bank og få dem til at ændre kurs i forhold til deres investeringer i fossile selskaber:

”Det var ekstremt fedt at se, at det ikke bare var vores arbejde, det var også Den Grønne Ungdomsbevægelse og andre, der havde mobiliseret omkring Danske Bank og skabt det pres, som har fået dem til at flytte sig.”

Denne type succes understreger, at forandring sjældent sker i et vakuum – men at koordineret pres og fælles handling kan skabe konkrete resultater, selv over for store institutioner.

9.5. Natursyn, narrativer og spirende visioner

Demokratisering og fællesskaber som praksis

Demokratisering – af viden, adgang til ressourcer og beslutningsprocesser – fremhæves som et afgørende element for fremtidens bæredygtige, økonomiske systemer. Flere af aktørerne taler om kollektive løsninger, demokrati og deling som vigtige elementer i fremtidens økonomiske systemer. Det kan blandt andet indebære, at der skabes bedre betingelser for organisationer og kooperativer, der ikke er vækstorienterede eller kommercielle.

Decentrale og spontane forandringer

Flere aktører eksperimenterer med, hvordan man kan give slip på kontrol og skabe rum for, at forandring opstår nedefra og organisk. Som en af aktørerne siger det:

”Det handler om at give slip på kontrol og acceptere, at bæredygtighed ikke kommer til at ske top-down. Hvordan kan vi som virksomheder og som samfund understøtte de processer, der sker i krogene – uden at alt skal komme fra en forkromet plan?” (cirka cph)

Denne tilgang kræver en ny forståelse af, hvordan forandring skabes – ikke nødvendigvis gennem central styring, men også, og måske især, gennem tillid og understøttelse af lokale og spontane initiativer.

Krisen som mobiliserende kraft og narrativ

Aktørerne er fælles om den holdning, at krisefortællingen rummer et stort mobiliseringspotentiale – hvis den bruges rigtigt. Flere aktører peger på, at samfundet står over for radikale forandringer, og at vi bør bruge kriserne som mulighed for refleksion og læring. Som en af aktørerne formulerer det: ”Alle mennesker oplever øjeblikke, hvor de vender sig mod systemet, ikke sandt? Og disse krisemomenter bør vi gentænke som muligheder for at skabe nysgerrighed” (Degrowth Copenhagen)

Samtidig er der en vis tilbageholdenhed med at bruge kollaps- eller krisefortællinger, fordi de kan virke afskrækkende eller konfliktoptrappende. Men netop derfor er det vigtigt at finde balancen: At turde tale om alvoren – uden at miste håbet eller handlekraften. Som en anden aktør fortæller:

”Vi ser ind i en fremtid, hvor samfundet kommer til at ændre sig radikalt. Nogle kalder det et kollaps. Det interessante spørgsmål er: Hvad kan vi lære, og hvordan kan vi skabe rammerne for det samfund, der kommer efter?” (cirka cph)

Konklusion

Selvom vi kan observere metoder, diskurser og visioner, der er særegne for hvert felt, kan vi konkludere, at nogle mønstre og temaer går igen på tværs af alle eller størstedelen af de ni områdefelter. Ved siden af en udtalt bekymring og frustration over den nuværende situation, deler de alle først og fremmest en vision om, at de planetære kriser kræver systemiske forandringer af vores samfund og fælles levevis, og at de forandringer ikke kun bør komme oppefra, men også nedefra igennem mod, vilje, fantasi samt lokale og sociale eksperimenter. De fleste græs-rødder er enige om, at de eksisterende samfundsinstitutioner, der udgør magtens centrum, er baseret på utilstrækkelige narrativer i forhold til at skabe bæredygtige livsformer. Inden for de forskellige områdefelter nævnes især masseforbrug, teknologisk fetichisme, kapitalisme, økonomisk vækst og antropocentriske værdier som grundlæggende strukturelle barrierer.

I det følgende præsenterer vi de gennemgående træk, vi har fundet på tværs af de ni områdefelter i forhold til de fire perspektiver, vi har præsenteret om hvert felt: 1) modvind, udfordringer og barrierer, 2) strategier for organisering af handling, 3) medvind, succeser og resultater, 4) natursyn, narrativer og spirende visioner.

Modvind, udfordringer og barrierer

Manglende ressourcer

Den største udfordring for græsroddernes arbejde og udbredelse er manglende ressourcer i form af finansiering, frivillig arbejdskraft og tid. Aktører inden for alle ni felter nævner dette, men det gælder i høj grad for dem, som er involveret i produktionsarbejde, fx produktion af energi eller fødevarer, da de ofte er afhængige af løbende finansiering og indtægter i en anden grad end andre græsrodder.

Magtens ortodoksi: Penge, politik og kultur

Næsten alle græsrodderne nævner, at samfundets dominerende institutioner og værdier – på lokalt og nationalt plan – ikke stemmer overens med eller accepterer deres arbejde og visioner, og at det derfor er en stor udfordring at bryde igennem de dominerende magtstrukturer og offentlige meninger, som også formes af medierne. For nogle er det en udfordring at operere på markedsvilkår, hvor store markedsaktører har meget magt. Andre møder strukturelle barrierer i forhold til at udbrede deres praksisser og værdier til en social, politisk og kulturel virkelighed, der i høj grad er formet af kapitalistiske grundelementer som masseforbrug og økonomiske vækstparadigmer.

Rigid og meningsløs lovgivning og administration

En anden gennemgående udfordring er statslige og kommunale lovgivninger og reglementer. Mange nævner, at fordi de arbejder med emner, der ikke er bredt etablerede i samfundet – fx madspildsindsamling og -distribution eller energifællesskaber – er de underlagt et system af regler, som er skabt til andre typer af organisationer. Derudover nævner flere, at de administrative landskaber inden for samfundets forskellige sektorer – lige fra energi- og byggesektoren til madproduktion og naturbeskyttelse – er så bastante og komplicerede, at det med græsroddernes begrænsede ressourcer kan være uoverskueligt at forstå og arbejde med dem.

Udfordrende samarbejde på tværs af græsrodder og med andre organisationer

Mange aktører nævner, at det til tider kan være udfordrende at skabe alliancer med andre græsrodder, da de har forskellige strategier eller er interesserede i at promovere sig selv for at overleve. Derudover er det svært for mange at skabe alliancer med andre typer af aktører. Det gælder især for de græsrodder, der har mere

tydelige politiske og systemnedbrydende praksisser og diskurser og eksplicit arbejder for, at alle borgere skal ændre adfærd (fx nogle klimaaktivister), og mindre for de græsrodder, der i højere grad fokuserer på at ændre deres egne praksisser og optræde som 'det gode eksempel' (fx grønne nabofællesskaber).

Strategier for organisering af handling

Bredt og pragmatisk

Det gælder ikke for alle aktørerne, men inden for alle områdefelterne taler flere aktører om, at selvom det kan skabe grobund for mange interne diskussioner og uenigheder, så har de valgt at være pragmatiske og til tider gå på kompromis med deres idealer for at presse sager og dagsordner igennem. Både i forhold til, hvem de samarbejder med, men også i forhold til, hvordan de kommunikerer deres synspunkter og arbejde i bestemte kontekster.

Alsidigt og pluralistisk

Derudover er næsten alle aktørerne strategiske pluralister: Selvom der kan være uenighed på tværs af græsrodderne om, hvilke strategier, der er mest effektive, anerkender de, at der er brug for forskellige metoder og strategier til at skabe forandring på forskellige niveauer: Fra civil ulydighed og politisk interessearbejde til kunstworkshops og tekstformidling.

Tydelige målgrupper

Ligesom de fleste aktører er pragmatiske i forhold til samarbejder og diskurser, er de meget bevidste om deres målgrupper og hvordan de bedst mobiliseres. Nogle vælger bevidst at have smalle målgrupper for deres kampagner eller arbejde, såsom allerede klimaengagerede borgere eller politikere, der ifølge græsrodderne mangler et skub i en bestemt retning. Andre fokuserer på at komme ud til bredere målgrupper, der i mindre grad er engagerede i eller har viden om det arbejde, græsrodderne laver. Og flere af aktørerne skifter mellem at tale til smalle eller brede målgrupper.

Vidensdeling og formidling

På tværs af alle områdefelter finder vi det, vi kan kalde for en diskursforandrende strategi. Næsten alle aktørerne arbejder med at formidle, oplyse og kulturdanne den brede befolkning om deres synspunkter, værdier og praksisser, for eksempel igennem undervisning, kunst, sociale medier, debatarrangementer og meget andet. En anden vigtig komponent i den forbindelse er, at størstedelen af aktørerne eksplicit arbejder med at dele deres erfaringer og viden med andre græsrodsaktører.

Medvind, succeser og resultater

At skabe konkret forandring

Mange af aktørerne rapporterer om, at de har oplevet sejre eller succeser ved at skabe konkret forandring. For eksempel ved, at deres arbejde har påvirket lovgivning, at de har skabt offentlig opmærksomhed i medier eller retssale, eller at de har været medvirkende til, at magtfulde markedsaktører har skiftet retning.

Succesfulde alliancer internt og eksternt

Når noget lykkes for græsrodderne, sker det ofte ved, at de arbejder sammen med andre græsrodsaktører om en bestemt sag eller et bestemt problem. Den positive erfaring ved at danne fælles front nævnes som et afgørende aspekt, der giver mod og håb. Men flere nævner også, at de har oplevet størst organisatorisk fremgang i forhold til antal medlemmer eller deltagere i arrangementer, når de har lavet partnerskaber med organisationer, der er mere etablerede – fx kommuner, større NGO'er, universiteter eller virksomheder.

At mobilisere igennem fælles læringsrum

På tværs af alle områdefelterne beretter græsrodderne om, at de igennem kunst og formidlings- og undervisningsarbejde oplever mange positive erfaringer med at indgå i vigtige dialoger og mobilisere bredt. Enten ved at inspirere folk eller ved mere konkret at rekruttere dem. De bedste erfaringer opstår ofte ved at skabe fælles læringsrum for både refleksion og handling.

Natursyn, narrativer og spirende visioner

Vitale forbindelser til resten af naturen og andre arter

Alle aktører arbejder for at skabe rum for håb og alternative grundfortællinger om os selv, vores samfund og/eller vores relationer til naturen. For nogle aktører er det med et specifikt fokus på den menneskelige natur og trivsel, men for flere er det også for den mere-end-menneskelige naturs skyld. Man kan altså tale om en ny grundfortælling, som fremføres i varierende grad, og mere eller mindre eksplicit, af alle græsrodderne. Det er en grundfortælling, der handler om, at vi individuelt og kollektivt skal fostre nye og mere omsorgsfulde og respektfulde forbindelser til mennesker og resten af den naturlige verden: skovene, andre arter, jorden, landskabet. Aktørerne er med andre ord forenede i det, vi i vores indledning kalder for post-antropocentriske narrativer og praksisser, der går imod fortællingen om, at mennesker står over naturen og har ret til at eje og bruge den, som vi vil. På forskellige måder forsøger alle aktørerne at udfordre de dominerende narrativer om bestandig vækst, produktion og materiel velstand og opløse de stærke dualismer mellem kultur og natur, sind og krop, som vores samfund opererer efter – for i stedet at gentænke og genskabe de mange forbindelser mellem os og resten af naturen. De promoverer alternative narrativer, der i højere grad opfatter mennesket som en indlejret del af planetens økosystemer – som en del af, fremfor afskåret fra naturen. De fleste taler om, at vi skal skabe eller genskabe de evner og sanseligheder, der forbinder os til vores omgivelser, og at stærkere forbindelser til konkrete steder og med resten af naturen vil føre til højere trivsel og sundhed i befolkningen.

Alternative ideer om det gode liv: Lokale og demokratiske fællesskaber

Alle græsrodderne fortæller også, at de alternative grundfortællinger – og en planetært bæredygtig fremtid i det hele taget – bedst organiseres igennem en intensivering af lokale, inkluderende og demokratiske fællesskaber. Flere påpeger, at en grundlæggende forandring af vores natursyn og en håndtering af de planetære kriser kræver, at vi kaster os ud i sociale eksperimenter og bruger vores kollektive fantasi til at organisere os på måder, så vores belastning af klimaet, miljøet og biodiversiteten erstattes til fordel for naturforbundne fællesskaber. Størstedelen af aktørerne nævner, at en sådan overgang kræver inklusion og bemyndigelse af alle borgere – altså en udvidelse af vores demokratiske organisering. Andre pointerer i den forbindelse, at fremtiden i højere grad må baseres på kollektive løsninger, inklusive deling af materialer og forbrugsgoder og udvidet fælleseje. Alt i alt præsenterer aktørerne på tværs af de ni områdefelter alternative fortællinger om det gode liv, som er baseret mindre på økonomisk vækst, lønarbejde, masseforbrug og højt tempo, og mere på lokal forankring, fællesskaber, lavere tempo og omsorgsarbejde – både for mennesker og andre arter.

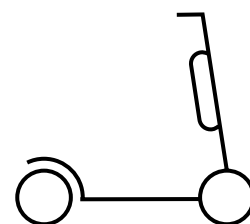

Anbefalinger

Hvordan kan græsroddernes værdier og praksisser udbredes og få mere indflydelse på vores samfund? Med afsæt i, at en sådan udbredelse og indflydelse er afgørende for den grønne omstilling, og med afsæt i græsroddernes fortællinger, uddrager vi her til slut en række anbefalinger og opfordringer til forskellige aktører i forhold at støtte det grønne græsrodsarbejde i Danmark, herunder:

- 1) eksisterende eller spirende græsrodder og aktivister,
- 2) politikere og lokale beslutningstagere,
- 3) akademikere og andre mobiliseringsformidlere,
- 4) potentielle samarbejdspartnere for græsrodder,
- 5) interesserede borgere, der ønsker at engagere sig i den grønne dagsorden.

Vi har sammenfattet anbefalingerne i ni tabeller, en for hvert områdefelt.

Anbefalinger til at støtte græsrodder inden for energi, transport og teknologi

Græsrodder og aktivister	Kommunikér, at alternativerne findes og kan skaleres.
	Del teknisk og organisatorisk viden (navigering af lovgivning, skabelse af andelsmodeller og small tech-løsninger) samt hvilke strukturelle barrierer, i møder.
	Skab fælles kampagner mod fossil infrastruktur med formidling, data og aktivisme.
Politikere og lokale beslutningstagere	Forenkelt regler og støt energifællesskaber og bæredygtig transport gennem rådgivning og finansiel støtte.
	Inddrag græsrodsaktører i planlægning og høringer, især ved anlægsprojekter og i energipolitik.
	Støt udvikling af alternativ digital infrastruktur. Især lokalt.
Akademikere, mobiliseringsformidlere og støttegivere	Dokumentér lokale energifællesskaber og støt græsrodsinitiativer med rådgivning og netværk.
	Formidl teknisk viden om decentral energiproduktion, small-tech og digital etik som modeller for bæredygtig omstilling.
	Formidl potentialer og udfordringer, skab netværk og platforme for erfaringsdeling og innovation.
Potentielle partnere	Indgå partnerskaber med energifællesskaber og teknologiske kooperativer som medudviklere, sponsorer og rådgivere.
	Tilbyd teknisk og juridisk bistand.
Interessererede borgere	Tal med dine naboer om mulighederne for energifællesskab, delebilsordning og andre lokale løsninger.
	Støt teknologiske alternativer, fx open-source-e-mail og andre IT-løsninger.
	Vær opmærksom på og kritisk overfor greenwashing fra fossilindustrien, Big Tech og politikere.

Anbefalinger til at støtte græsrodder inden for naturnært jordbrug

Græsrodder og aktivister	Vis hvordan naturnære fødevaresystemer skaber rigdom, livskvalitet, smag og fællesskab.
	Skab åbne og inkluderende fællesskaber, hvor land- og byborgere kan deltage i frøsamling, dyrkning, fællesspisning og læring.
	Vær synlig i den offentlige debat og tal grønt til folkelige arrangementer.
	Skab og styrk alliancer på tværs af grønne og ikke-grønne aktører. Find fælles fodslag – også i uenigheden.
Politikere og lokale beslutningstagere	Skab bedre rammevilkår for små og naturnære jordbrug gennem støtteordninger, adgang til jord og forenklet lovgivning.
	Frem lokal fødevareproduktion ved at støtte fødevarefællesskaber, lokale markeder og offentlige indkøb fra små producenter.
	Inddrag græsrodsaktører i fødevarepolitik i kommunale strategier, høringer og udviklingsprojekter.
Akademikere, mobiliseringsformidlere og støttegivere	Undersøg naturnære jordbrugspraksisser og dokumenter dets effekter på mikroliv, madsuverenitet og lokal selvbestemmelse.
	Formidl komplekse fødevareproblematikker og bidrag til policy-udvikling og offentlig debat med data, analyser og praksisnære fortællinger.
Potentielle partnere	Indgå partnerskaber med små producenter som distributør, formidler eller støtte.
	Støt med jord, lokaler, transport eller kommunikation.
	Bidrag til netværk og platforme, hvor aktører kan dele viden og koordinere indsatser.
Interesserede borgere	Støt lokale og naturnære producenter gennem fødevarefællesskaber, gårdbutikker og abonnementsordninger.
	Vær nysgerrig og kritisk overfor fødevareindustrien og opsøg viden om alternativer.
	Ændr madvaner ved at vælge sæsonbestemt, lokalt og økologisk, og undgå madspild.

Anbefalinger til at støtte græsrodder inden for klimaaktivisme og miljøretfærdighed

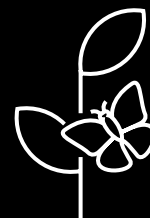
Græsrodder og aktivister	Balancer idealisme og pragmatisme.
	Brug forskellige strategier tilpasset målgrupper og kontekster.
	Søg samarbejde med andre aktører på tværs af felter og strategier – og del viden og erfaring.
	Formidl jeres budskaber gennem håbefulde, konkrete og hverdagsnære eksempler, som folk kan relatere til og handle på.
Politikere og lokale beslutningstagere	Anerkend og inddrag aktivister som vigtige partnere og vær villig til at lytte og lære af deres kritik af eksisterende strukturer og praksisser.
	Bekæmp <i>greenwashing</i> og vær tydelige i kommunikation om klimainsats for at styrke troværdighed og engagement.
	Tilpas lovgivning, administrative strukturer, finansiering og ressourcer, så understøtter lokale græsrodsinitiativer.
Akademikere, mobiliseringsformidlere og støttegivere	Arbejd på tværs af faglighed og sektorer for at styrke helhedsforståelsen af naturens kriser og menneskets rolle heri.
	Formidl forskning, der afdækker sammenhængen mellem naturens kriser og systemisk ulighed.
	Formidl forskning, der anskueliggør alternative fremtider og løsninger på klimakrisen.
	Udarbejd analyser, værktøjer og undervisningsmaterialer, der kan bruges af aktivister og civilsamfund.
Potentielle partnere	Se græsrodder som eksperter og medskabere i den grønne omstilling.
	Bidrag med økonomisk støtte, adgang til netværk og platforme, og hjælp med at synliggøre deres arbejde.
	Skab fælles projekter, der bygger på lokale behov og værdier.
Interessererede borgere	Engager dig og støt aktivisme med tid, penge eller opmærksomhed.
	Søg viden om klima, miljø og biodiversitet – og vær kritisk overfor <i>greenwashing</i> og overfladiske løsninger.
	Start samtaler i dit netværk om håb, løsninger og fællesskab.

Anbefalinger til at støtte græsrodder inden for økosamfund og grønne fællesskaber

Græsrodder og aktivister	Vær åbne og inkluderende i jeres fællesskaber, engager jer i lokalsamfundet og del jeres erfaringer og modeller bredt.
	Formidl jeres livsform som en realistisk utopi og vis, hvordan fællesskab, lavere forbrug og naturforbundethed kan skabe trivsel og frihed.
Politikere og lokale beslutningstagere	Tilpas lovgivning og reglementer til alternative boformer og fællesskaber omkring byggeri, finansiering, energiproduktion og arealanvendelse.
	Støt borgerdrevne fællesskaber gennem adgang til jord, puljer og kommunale partnerskaber.
Akademikere, mobiliseringsformidlere og støttegivere	Samarbejd med økosamfund og grønne fællesskaber om kortlægning af deres sociale, økonomiske og miljømæssige effekter.
	Bidrag til policy-udvikling og offentlig debat om hverdagsaktivisme med data, analyser og perspektiver fra fællesskabsbaserede livsformer.
Potentielle partnere	Indgå partnerskaber med økosamfund og grønne fællesskaber som sponsor, medudvikler eller ressourcepartner.
	Støt med lokaler, materialer, logistik, rådgivning og organisering af events og aktiviteter.
Interesserede borgere	Deltag i lokale, grønne fællesskaber, fx nabofællesskaber, byttemarkeder, reparationscaféer og fællesspisninger.
	Tal om fællesskab som en vej til trivsel og bæredygtighed og vær med til at skabe en kultur, hvor det gode liv ikke er lig med økonomisk vækst.

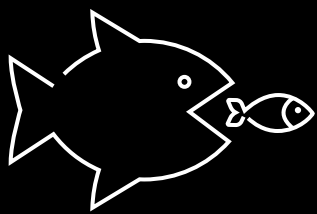

Anbefalinger til at støtte græsrodder inden for biodiversitet, naturbeskyttelse og andre arter

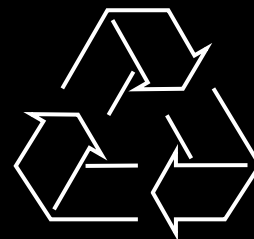
Græsrodder og aktivister	Gør lokal deltagelse nemt og meningsfuldt.
	Brug kunst, leg og fortælling til at styrke forbindelsen mellem mennesker og andre arter.
	Del guides, erfaring og værktøjer, så andre kan starte lokale initiativer og skabe ringe i vandet.
Politikere og lokale beslutningstagere	Skab juridisk og politisk beskyttelse af biodiversitet gennem lokal naturfredning, artsbeskyttelse og støtte til ecocide-lovgivning.
	Støt borgerdrevne naturprojekter og skab adgang til jord og natur gennem finansiering, rådgivning og demokratisk forvaltning.
	Frem naturdannelse og artsbevidsthed i skoler og institutioner i samarbejde med lokale aktører.
Akademikere, mobiliseringsformidlere og støttegivere	Formidl forskning om sociale og miljømæssige effekter af naturgenopretning, konsekvenserne af eksisterende menneske-natur-relationer, og udviklingen af alternative natursyn.
	Bidrag til policy-udvikling og den offentlige debat med data, analyser og praksisnære fortællinger.
	Udvikl undervisningsmateriale, der fremmer artsbevidsthed og naturforbundethed.
Potentielle partnere	Indgå partnerskaber med naturbeskyttelsesaktører som sponsor, medudvikler eller ressourcepartner.
	Støt med kommunikation, juridisk bistand, materialer og logistik.
	Bidrag til netværk og platforme, hvor aktører kan dele viden og koordinere indsats.
Interesserede borgere	Deltag i lokale naturplejeaktiviteter og støt initiativer med tid, penge og opmærksomhed.
	Lær om naturens rettigheder og biodiversitetens betydning gennem events, undervisning og online ressourcer.
	Tal om naturen og vær med til at skabe en kultur, hvor naturen har stemme og værdi.

Anbefalinger til at støtte græsrodder inden for blå økosystemer

Græsrodder og aktivister	Formidl viden om havet på en enkelt og visuel måde gennem billeder, metaforer og konkrete eksempler.
	Skab lokale, håndgribelige oplevelser, der forbinder mennesker med havet.
Politikere og lokale beslutningstagere	Skab støtteordninger for regenerativt havbrug og borgerdrevne initiativer gennem adgang til kystnære arealer, finansiering og rådgivning.
	Iddrag græsrodsaktører i hav- og kystforvaltning i kommunale strategier, høringer og udviklingsprojekter.
Akademikere, mobiliseringsformidlere og støttegivere	Samarbejd med græsrodsaktører og dokumenter de sociale, økologiske og økonomiske effekter af regenerativt havbrug og borgerdrevne initiativer.
	Understøt borgerdrevet videnskab for at fremme forståelse for havets rolle og sårbarhed.
	Formidl forskning om havmiljøets kompleksitet og bidrag til policy-udvikling og offentlig debat med data, analyser og praksisnære fortællinger.
Potentielle partnere	Indgå partnerskaber med havmiljøaktører som sponsor, medudvikler eller ressourcepartner.
	Skab fælles projekter med miljømæssig og social værdi gennem strandoprydninger, formidlingskampagner og skoleaktiviteter.
	Bidrag til netværk og platforme, hvor aktører kan dele viden og koordinere indsats.
Interesserede borgere	Deltag i lokale strandoprydninger og støt initiativer med tid, penge og opmærksomhed.
	Lær om havets rolle og sårbarhed gennem events, undervisning og online ressourcer.
	Tal om havet som livsgrundlag og noget, vi har et fælles ansvar for.

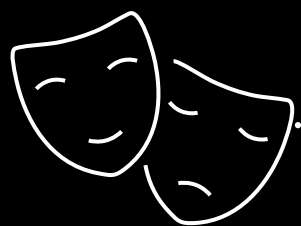

Anbefalinger til at støtte græsrodder inden for produktion, forbrug og reparation

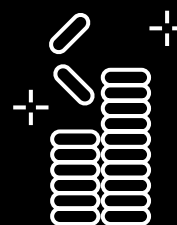
Græsrodder og aktivister	Del viden og værktøjer bredt, både lokalt og digitalt.
	Samarbejd med skoler, biblioteker, kulturhuse og kommuner for at nå nye målgrupper.
	Vis at produktion og forbrug kan være fællesskabsbaseret, kreativt og meningsfuldt.
Politikere og lokale beslutningstagere	Tilpas lovgivning for madspildsinitiativer og regler for produktion, reparation og genbrug, især lovgivning om planlagt forældelse.
	Støt lokale initiativer med lokaler, puljer og rådgivning.
	Synliggør græsrodsarbejde gennem kommunale partnerskaber og offentlige kampagner.
Akademikere, mobiliseringsformidlere og støttegivere	Samarbejd med græsrodsaktører i forskning og undervisning.
	Formidl forskning om ressourceforbrug og miljøbelastning samt de sociale, økonomiske og økologiske effekter af genbrug, reduktion og reparation.
	Støt lovgivning og policy-udvikling, der minimerer planlagt forældelse og reducerer affald.
Potentielle partnere	Indgå partnerskaber med reparations- og madspildsinitiativer som sponsor, medudvikler eller ressourcepartner.
	Støt med lokaler, materialer og logistik – eller hjælp til med events, kampagner og undervisningsforløb.
Interessererede borgere	Deltag i (eller opret) lokale reparationscaféer og madfællesskaber.
	Ændr forbrugsvaner ved at reparere, genbruge og undgå madspild.
	Støt græsrodsinitiativer med tid, penge og opmærksomhed.

Anbefalinger til at støtte græsrodder inden for formidling, kunst og dannelse

Græsrodder og aktivister	Samarbejd med andre græsrodder og etablerede aktører for at øge legitimitet og rækkevidde.
	Brug forskellige mobiliseringsformer: fra aktivisme og kunst til lokal praksis og politisk dialog.
	Skab fælles læringsrum og faciliter dialoger og sanselige oplevelser, der kan åbne for nye natursyn og handlekraft.
Politikere og lokale beslutningstagere	Øg støtten til kunst- og formidlingsbaserede klimainitiativer og inddrag kunstnere i klimakommunikation.
	Anerkend alternative narrativer om natursyn og livsformer og brug dem som inspiration i policy-udvikling.
Akademikere, mobiliseringsformidlere og støttegivere	Undersøg, dokumenter og formidl kunstens rolle i klimamobilisering, både som praksis og som metode til dannelse og refleksion.
	Brug kunst, fortælling og sanselighed til at formidle komplekse narrativer og gøre viden tilgængelig og engagerende.
Potentielle partnere	Indgå partnerskaber med kunstneriske og formidlingsbaserede aktører omkring events, kampagner og undervisningsforløb.
	Vær åbne for ikke-kommercielle og ikke-lineære samarbejdsformer, hvor processen er lige så vigtig som produktet.
Interesserede borgere	Deltag i initiativer, der inviterer til dybere refleksion såsom kunstudstillinger, forestillinger, workshops, meditationer og samtalesaloner.
	Tal om kunst og dannelse som en vej til klimabevidsthed og vær med til at skabe en kultur, hvor æstetik og omsorg går hånd i hånd.

Anbefalinger til at støtte græsrodder inden for alternative økonomiske systemer

Græsrodder og aktivister	Byg bro mellem aktører, sektorer og perspektiver for at koordinere samlet pres på finansielle institutioner og politiske aktører – samarbejde på tværs skaber legitimitet og systemforandring.
	Formidl komplekse emner gennem konkrete eksempler – brug fx cases til at gøre afvækst og økonomisk transformation forståeligt.
Politikere og lokale beslutningstagere	Indfør lovgivning, der forpligter banker og pensionskasser til at prioritere klima og miljø på linje med økonomisk stabilitet.
	Skab bedre vilkår for kooperativer og organisationer, der arbejder uden for vækstlogikken.
	Inddrag civilsamfundet i at formulere politiske svar på kriser, der kan føre til systemisk læring og forandring.
Akademikere, mobiliseringsformidlere og støttegivere	Formidl forskning, der undersøger de økologiske, økonomiske og sociale konsekvenser ved det eksisterende økonomiske system og tilbyd alternative perspektiver.
	Skab dialog på tværs af sektorer mellem civilsamfund, erhvervsliv og politik.
	Samarbejd med aktører, der arbejder med at forbinde teori og praksis på tværs af sektorer.
Potentielle partnere	Giv ressourcer og rum til projekter, der tester nye økonomiske modeller – også dem uden kommercielt sigte.
	Indgå i pragmatiske samarbejder, selv hvis I ikke deler hele visionen – samarbejdet kan blive en løftestang.
Interessererede borgere	Deltag i samtaler om økonomisk omstilling og vær med til at udfordre forestillingen om, at vækst er lig med fremskridt.
	Reflektér over overforbrug og vækst og hvordan økonomiske valg påvirker planeten – vælg kooperativer, lokale initiativer og grønne investeringsformer, når du kan.

Mobilizing Post-Anthropocentric Climate Action (PACA)

Forsker i alternative narrativer, natursyn og visioner blandt grønne græsrodde, der udfordrer menneskets dominerende plads i de gængse fortællinger om økologi og samfund. Vi undersøger, hvordan disse nye fortællinger kan mobilisere til klimahandling gennem dialog, eksperimenter og samskabelsesprocesser.

Læs mere på sdu.dk/paca

